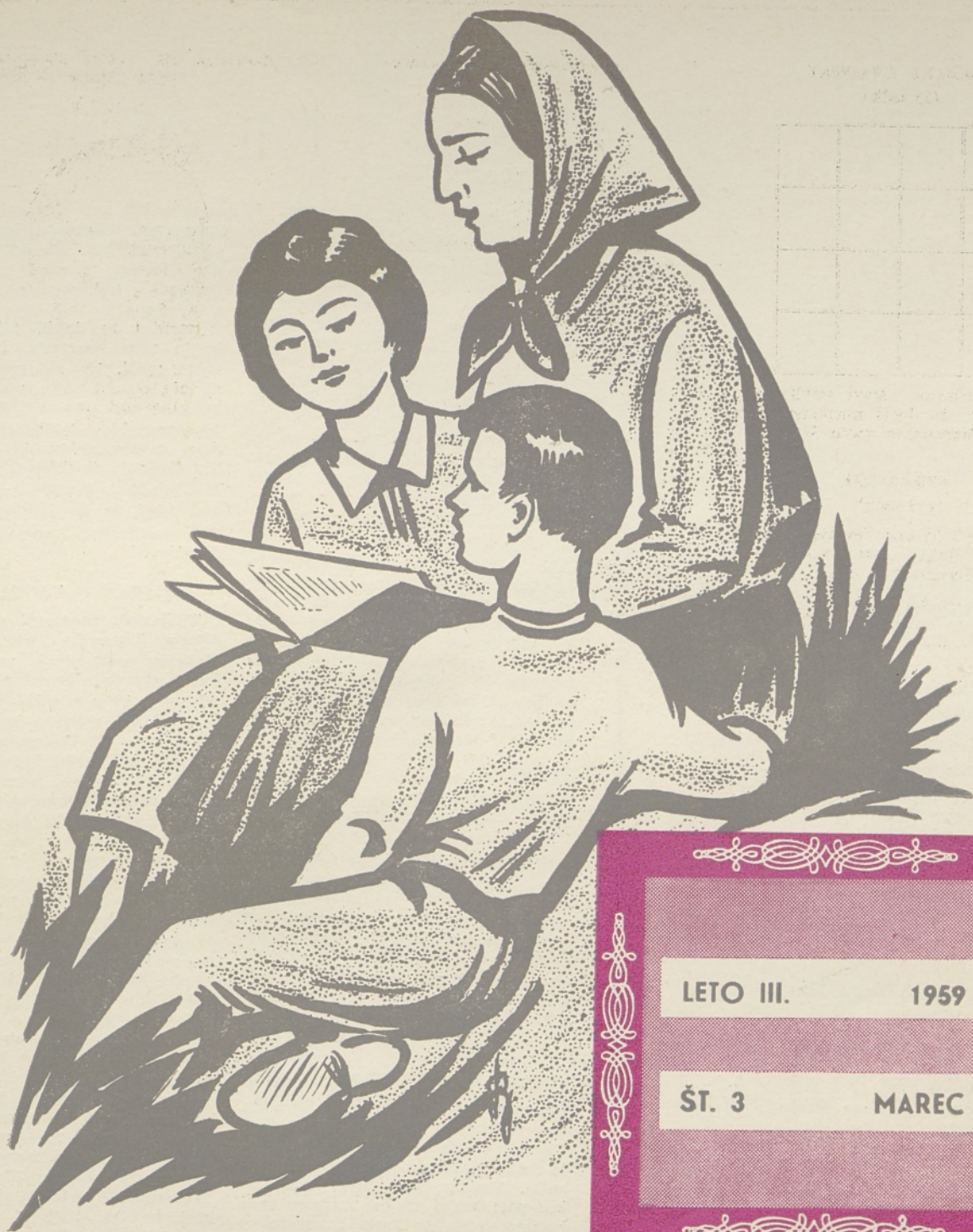

LETO III.

1959

ŠT. 3

MAREC

MLADIKA

MLADIKA

1959

Štev. 3

IZHAJA VSAK MESEČ

Uredila

Jože PETERLIN in Dušan JAKOMIN

VSEBINA

Maks Sah: Slovenski parlament — Slovenski narodni dom	21
Marinka Teuerschuch: Bolestna senca	22
Rafko Dolhar: Izleti po naših gorah	23
Neva Rudolf: Teloh — Nikogar ni doma	24
Martin Jevnikar: Naša lanska knjižna žetev	25
Jože Pirjevec: Sam	25
Egidij Vršaj: Cerkev in proletariat, II.	27
Franjo Delak: Glasba bodočnosti	28
Bruna Pertot: Slutnja	29
Milan Starc: Zdravnik o noricah in lišaju na koži	30
Iv. Teuerschuh: Prvi korak med delavce	30
Felicita Vodopivec: Naši otroci	30
Franc Jeza: Moč ljubezni	32
Radio	36
Danilo Lovrečič: Nemogoči sestanek	38
Film	39
L. K.: L. Piščancu v spomin	40

Uredništvo in uprava: Trst, Via Trento 2 - Gorica, Riva Piazzutta 18

Poštni čekovni račun št. 11-975
Registrirana na sodišču v Trstu št. 193
Odgovorni urednik: Dušan Jakomin

Tiskala tiskarna »Graphis«, Trst, ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

Pisma

MLADIKI

KOROŠCI, VERA IN DOM, PROSVETA

Dolgo sem odlašal, toda slednjič sem se ojunatil. Rad bi dobil nekaj odgovorov na vprašanja, ki smo jih v družbi večkrat zastavljali, a nikoli si nismo prišli na jasno. Že tri leta izhaja Mladika in od takrat ni več videti koroškega mesečnika Vera n dom. In še nekaj: na tradicionalni slovenski tabor ni več Korošcev. Ali se ne bi dalo za letošnji tabor povabiti spet med nas Korošce, da bi nam zaigrali Miklovo Zalo, katero nismo videli že deset let. Zadnji, če se ne motim, so jo igrali Openci 1949.

In še nekaj! Mnogo se govori o Kulturnem klubu in to je res nekaj velikega. Toda, ali se ne bi moglo ustanoviti v Tržaškem bregu nekako podružnico. Tako bi se dvignilo v Bregu prosvetno življenje in delovanje. Če lahko rečem, je samo v Dolini tu pa tam kak žarek, nato pa vse zaspi. Kar se tiče pa Boršta, Ricmanj, Mačkovelj in Boljunca — je v spanju. Če bi se kaj takega naredilo, bi se gotovo rešilo mnogo mladine v Bregu, ki se potaplja vedno bolj v brezboštvo in komunizmu.

S spoštovanjem

Opazovalec

Dopisnik se sicer ni podpisal, kar zelo želimo, da vemo, s kom se pogovarjamo, a je njegovo pismo tako trezno in stvarno in mislim, tudi iskreno, da bomo kljub temu odgovorili nanj. Vendar drugič zelo želimo, da bi se vsakdo podpisal.

VERA IN DOM — MLADIKA

Dve leti je bila revija Vera in dom skupna družinska revija za Korošce in za nas. Pred tem pa so jo imeli naročeno nekateri posamezniki. Vendar smo čutili tako mi kot naši bralci, da se razmere, mišljenje, način življenja in podobno na Koroškem zelo razlikuje od tukajšnjega. Korošci so želeli nasloniti svojo revijo čim bolj na kmečki življenj, na deželo, na razmere pod Karavankami. Vse to je seveda razumljivo. Pri nas pa so se pritoževali bralci, da jih v takih podrobnostih vse tisto ne zanima, kar je spet razumljivo. Tako so dozorele razmere v to, da je tu nastala Mladika, na Koroškem pa se je Vera

in dom bolj prilagodila tamkajšnjim razmeram. Vsekakor imamo to za velik napredek, da danes izhajata dve slovenski katoliški mesečni družinsko — kulturni reviji v zamejstvu. Seveda smo vse svoje sile usmerili v to, da bo Mladika uspešna in smo zato njej posvetili vse svoje moči. Ne zakrivamo dejstva, da ni lahko s samo naročnino, brez kakršne koli pomoči izdajati revijo. Vendar lahko dobite tudi Vero in dom v slovenskih knjigarnah na Tržaškem in Goriškem. Med »Mladiko« in »Vero in dom« ni prepira ne nesoglasij, to sta dve sestrski reviji, ena za Koroški, druga za Tržaško in Goriško.

KOROŠCI NA TABORU

Tudi naši prosvetni delavci, ki v okviru Slovenske prosvete pripravljajo in organizirajo vsakoletne tabore, poerešajo Korošce. Vedno smo jih radi in z navdušenjem sprejeli in poslušali posebno koroško narodno pesem. Mi jih vsako leto pričakujemo in morda bo do letos prišli. Da pa vsega ne naredimo, da bi jih dobili, je težava v tem, da taki nastopi zelo veliko stanejo. Če jih povabite, jim morate plačati vožnjo, morda prenočišče, morda vsaj kako kosilo. To zahteva takt in potreba. Slovenska prosveta je tudi navadno to naredila. Toda zgodilo se je, da je šla prav vsa vstopnina samo za goste in smo imeli od tabora izgubo, ki jo je bilo treba spet nekako kriti. Denarni prispevek tržaških Slovencev je na teh prireditvah še vedno tako nizek, da si ne morejo prireditelji privoščiti takih izdatkov. Pomisliti morate tudi, da priprava odra, prevoz in odvoz vsega tega gradiva, takse, nakupi za prireditve itd. stane ogromno. Morda ni najbolj primerno, da tu razlagamo te stvari, vendar ho vsakdo, ki iskreno to gleda tako laže razumel, posebno tisti, ki od daleč gleda na te prireditve in si predstavljajo, da rode ogromne dobičke. Ne, Slovenci, to so denarne denarne izgube ali v najboljšem primeru kriti stroški. In to ob dejstvu, da vsi prireditelji, nastopajoči, pomagali pri pripravi itd. delajo zastoj. To je realna slika. Zato boste razumeli, da si ne upa nihče privoščiti kakih izrednih izdatkov s povabilom gostov.

Posamezna številka Mladike stane 100 lir, po pošti 120 lir. Celoletna naročnina (10 števil) 1000 (1200) lir. Naročnina za ves letnik v Ameriki stane 3 dol. Naročnina za ves letnik v Avstraliji 2 funta.

Zadnjič smo na tem mestu objavili sliko našega družinskega doma, danes objavljamo sliko nove stavbe, prvega slovenskega parlamenta.

V davnini je slovenski parlament zasedal na prostem na Gosposvetskem polju. Veča na Gosposvetskem polju je bil prvi slovenski parlament, kjer so slovenski svobodonjaki — kosezi — prosto izbirali in ustoličevali svojega vojvodo.

To pravico so Slovenci po letu 819. izgubili. Tisoč in sto let je čakal Slovenec, da mu je zasijala svoboda, da se je rešil tujega jarma. Toda v lastnem parlamentu si še ni mogel kovati svojih postav. Narodni poslanci so se borili za narodne

SLOVENSKI PARLAMENT

pravice v tujih parlamentih na Dunaju, Beogradu in Rimu. Slovencem je torej parlamentarno delo tuje. Po drugi svetovni vojni pa je Slovenija dobila lastni dom, lastni parlament, v katerem naj se zbirajo narodni predstavniki.

Bela Ljubljana je ponosna na svoje baročne spomenike, vsa Slovenija pa na hrame vere, in umetnosti, ki krase njeno prestolnico.

Tem hramom se zdaj pridružuje nova stavba slovenskega parlamenta, ki je ponos Slovenije in okras sedemstoletne Ljubljane.

Želimo le, da bi postal parlament svetišče svobode, svobodna tribuna, na katero bodo stopali svobodno in demokratično izvoljeni narodni zastopniki, ki bodo krojili narodu pravične in koristne zakone.

Maks Šah

Bolestna senca

Marinka Teuerschuhova

Dragi, nepoznani, prijatelj! Tu sem tako sama, v glavi mi še vedno strahotno kluje, a vendar najdem toliko moči in duševne jasnosti, da izlijem na papir to svojo kalvarijo, katere konec je v tej prostrani sobi z zamreženimi okenci. Kmalu bom morala znova vpiti, izkričati vse, kar leži v moji ubogi bolni duši, a prej mi še povej, ali je že minila jesen. Tako jo ljubim! Spominjam se je, zadnje tam zunaj!

Tudi jaz sem bila še nedavno podobna tolikim izmed mladih deklet, ki postanejo dobre volje, če le pomislijo, da so na svetu. Celotna simpatična sem bila in ljubka, posebno kadar sem se zasmejala. Vsaj tako so mi pravili tisti, katerih bližina mi je bila prijetna. Toda, bila sem jim samo podobna, kajti za zlo slutnjo, ki je ležala še negibna v meni, sem vedela samo jaz. Izmikala sem se ji, kolikor je bilo v mojih močeh. Hotela sem še uživati življenje, izpiti vse, kar se da, da ne bo nekoč prepozno. A črv je brez usmiljenja glodal in glodal, dokler nisem neke noči v zadnjih trenutkih svoje jasnosti spoznala, da se mi bo omračil um.

Zbudila sem se iz grozljivih sanj, ne, saj to niso bile sanje, budna sem grizla bele rjuhe in solze so mi močile blazino. Osovražena sem, nekdo ki mi streže po življenju, me stalno zasleduje. Od danes dalje se bom morala strahotno paziti, da me ne zasledijo. Ha, mislijo, da me bodo ukanili. Samo kdo, kdo? Tega še ne vem, vem samo, da je stalno v moji bližini in mi nastavlja zanjko, v katero se bom morala ujeti kot pijana muha. A jaz se bom izmikala. Že vem kako! Zastrupiti me hočejo. Ne bom se več dotaknila jedi ne doma ne kjerkoli. Tudi domači mi niso več prijatelji, odveč sem jim. Ne bom beračila za trohico hinavske ljubezni. Zadoščam sama sebi. Prav potihom se splazim iz te mračne sobe, če ne, me zaduši. Saj res, da nisem prej spoznala! Zrak so mi odvzeli, še zadavili me bodo, če se jim pravočasno ne umaknem. Ah, zraka, zraka! Tako je bolje. Malo me trese, a bom tekla, tekla tja do konca, do teme, kjer me nihče ne najde. A kaj je to? Nekdo teče za menoj. Ne boste me ujeli. Hočem še živeti! Ne veste kaj vse je v mojem srcu?

Nisem blazna, nisem še blazna! Zakaj mi hočete uničiti mojo mladost? V to cerkev se zatečem, sem, v najbolj oddaljen kot od oltarja. Zakaj me tako otožno in očitajoče gledate ve svete podobe? Pustite me, da se vsaj malo odpočijem, naberem novih moči, da bom lahko tekla. Skriti se moram, veste, zunaj me iščejo. Da, vsem sem odveč, kaj naj storim, da izginem? O Križani, kaj bom res tako končala? Vem, zame ni več pomoči, ne božje, ne človeške! Črv blaznosti, ki je v meni že od rojstva, je izgloidal vse, kar je bilo še zdravega. A kaj ti govorim, Križani, skrij me, da me ne dobe! Oh in sedaj še te orgle! Ha, ha, kako je vse to smešno, moram se smejati, smejati in smejati na vse grlo, tu v cerkvi, v hramu božjem. Zakaj ste oživele ve svete podobe, zakaj se mi bližate? Oh ne, saj se vam ne upiram, samo padam, padam!

Kako dolgo imam že zaprte oči, zdaj jih moram odpreti. Moram, samo glava me še strašno boli. In če imam zaprte oči, me ne najdejo. Oh, kako močna je ta svetloba! Toda, kaj je to? Velika bela soba z belimi posteljami, belimi stenami in halje, same črtaste halje, ki jih nosijo bitja, ki so podobna — komu so podobna? Moj Bog! Meni! Tudi jaz sem taka, tudi jaz imam črtasto haljo, sedim na postelji in se skrivam, da me ne dobijo in znova zasačijo. Tu sem na varnem. Nobena se ne zmeni zame. Vse so tako zaposlene. Ena venomer poje, druga se prepira, tretja neprestano šteje, jaz pa se bom samo skrivala, da me ne dobijo.

Zakaj me pomiluješ, nepoznani prijatelj? Zdaj nisem več potrebna pomilovanja. Sem tu na varnem, imam črtasto haljo, včasih se celo zasmejem, a sedaj jokam, jokam in žarek sonca se počasi plazi po beli postelji sem do mene. Ah, pobožal si mi lase, ti zlati sonček. Saj mi boš od sedaj edini prijatelj...

Franko Piščanc (linorez)

IZLETI PO NAŠIH GORAH

Rafko Dolhar

Sneg kopni, ponekod niti zapadel še ni. Planine so že vse v soncu. Že nas vabijo. Še malo — in šli bomo. Skozi vse številke letošnjega letnika nas bo vodil po gorah in nam razlagal njih skrivnosti Rafko Dolhar.

(Uredništvo)

1. UKOVSKA PLANINA IN OJSTRNIK

Slabih sto petdeset kilometrov loči naše mesto od Kanalske doline. Pri današnjem razvoju prometnih sredstev je to kaj majhna razdalja. Vlaki, avtomobili in avtobusi raztresejo turiste ob sobotah po vsej Kanalski dolini in jih nato v nedeljo popoldne, po opravljeni turi, zopet poberejo po raznih križiščih in razpotjih, ko se trudni vračajo z gora.

Peljemo se torej iz Trsta. V Pontebi se dolina razširi. Za ovinkom pred Lipaljo vasjo ste naenkrat sredi odprtega polja, kjer vas pozdravi staro kužno znamenje. Ostro oko pa lahko na obzorju proti vzhodu opazi Višarje.

V Ukvah končno zavijemo z asfaltne ceste. Takoj za mostom jo mahujemo na levo v vas. Ob poti teče po sredi vasi, po globoki strugi ukročeni hudournik Ukva. Takoj za farno cerkvijo pa na levi lahko opazimo precejšen slap. Vse te hudourniške pregrade vas bodo morda začudile, saj se sedaj potok mirno preliva po strugi. Ob povodnjih pa njegova moč silno naraste in je v preteklosti že večkrat grozil malemu naselju. Še danes zidajo hiše tu na precej visoke podložke, ki jih na drugih hišah v dolini ne boste videli.

Takoj za vasjo so v svetlo in bleščeče dolomitsko skalno strmino vklesane serpentine vojaške avtomobilske ceste. Če greste peš, pa na srečo prečka serpentine krajšnica, ki je pa tudi dovolj strma. In če avto sopiha v ozkih zavojih, bo tudi vam lil pot s čela na strmi stezi. Precej pa zaleže senca visokih borovcev, ki vas spremljajo pri vzponu po skalnem pobočju in tvorijo s svojimi šopi igel tudi svojevrsten okvir razgledu, ki se vam nudi od tu. Kot da bi gledali z visokega zvonika, leže takoj pod vami druga ob drugo stisnjene hišice s povečini lesenimi strehami. Onkraj peščenega dna doline, po katerem se že leno vije še mlada Bela, pa strmo dviga krušljiva Nebrija. Tu ima dolina tipično obliko tiskane črke U ledeniškega izvora. Ko pridete kakih dve sto metrov visoko nad dolino, se breg prelomi. Še malo, pa smo pri križu, ki nekako označuje sredo poti na Ukovsko planino, ki je pa od tu dalje veliko bolj položna. Še pogled nazaj! Od desne proti levi se nam predstavijo visoko obraščena piramida Poludnika, ponosni hrbet Montaža in ošiljene kopice Viševe skupine, ki proti jugu zapira senčno dolino Zajezera.

Sedaj teče cesta ob globokem prepadu, na katerega dnu se peni potok Ukva. In če so bile serpentine vklesane v svetlo in bleščečo dolomitsko skalo, je tu cesta pripeta na rdečkasto steno konglomeratskega izvora, ki se tudi v geologiji imenuje po potoku Ukva. Približno uro hoje bomo imeli do stare žage, kjer so divjo silo potoka Ukve upregli za predelovanje lesa. Tu se stekajo doline in potoki. Ceste in poti pa se zgubljajo po grapah in nam še malo ne dajo slutiti prostorne in sončne planine. Na levo, preko primitivnega mostu, zavije pot proti zahodu na prostorno planino Ravno. Na desno pa napisna tabla kaže v dolino Bele. Cesta sama pa se po istoimenski planini dvigne zelo visoko, skoraj do Zahomške planine.

Mi pa jo mahujemo kar naravnost naprej po dnu doline Ukve. Čez kaka dva kilometra se dolina razširi in na zeleni

jasi, pri kočah Nordio in Deffar, je tudi ceste konec. Sedaj lahko tudi vi postavite vozilo v senco košatih smrek.

Kam pa sedaj? Najraje bi vas pustil tu, sredi planinskega pašnika. Saj ima v mestu vsak človek svoje obveznosti, delavni urnik in razne druge težave, ki mu omejujejo prostost. Tu lahko daste duška svoji prostosti. Morda vam bo dobro delo, če se kar po prvi stezi ali pa kar tako počez po travi zaženete v breg, dokler vam ne bo začelo primanjkovati sape. Tudi otroke lahko spustite, saj tu ne morejo nikamor pasti. Naužili se bodo svežega zraka, pa še vam bodo prinesli prgišče jagod ali borovnic. Mislim pa, da bo tudi vas ob robu gozda premotila prijetna smrekova senca in se boste lahko sprostili vsakdanjih skrbi.

Sedaj bo planina zadihala pod vami v vsej svoji širini. Pašniki se zgubljajo v dolino Ukve, Bele in Ravne. Bohotna trava se zajeda visoko pod dvatisočmeterske vršace, ki vseokrog venčajo planino. Proti zahodu zapirata Ukovsko planino Lepi vrh in Kuk. Njegove značilne rdečkaste skale so že davno privabile pozornost geologov, ki so tu iskali in tudi našli železno rudo. Rudnik sam so večkrat izmenoma izkoriščali in zopet opustili. Danes lahko v dobri uri hoda pridete do naselja pod Kukom, ki je nekdaj služilo rudarjem, danes pa je v njem počitniška kolonija in mu pravijo Villaggio alpino.

Na pogled se zdi planina mrtva in zapuščena. V opoldanski vročini, je vse, ljudje in živina, pleglo v senco. Vendar zaživi planina že zgodaj spomladi, ko se sneg umakne v gorske zaseke in prve trobentice pokukajo izpod rahlo nastlatega iglovja. Veselo ukanje pastirjev se potem tja do pozne jeseni razlega iz planine v planino, od staje do staje.

Ukovška planina, ki obsega skoraj 8000 oralov, ima znaten gospodarski pomen za vso Kanalsko dolino. Najvišje predele planine zavzemajo pašniki, ki jih proti vrhu polagoma prerastejo gozdovi. Na nižje ležečih pašnikih ali — kot jim tu pravijo — senožeti pa so posejane bajte ukovških kmetov in staje za živino.

Planina je zanimiva še zaradi dveh pojavov. Na nji imajo namreč neke vrste počitniške ali poletne kolonije za govedo. Sem gor namreč gonijo na planinsko pašo živino iz skoraj vse Kanalske doline. Mlekarstvo in sirarstvo, ki sta s tem v zvezi, predstavljata znaten del letnega dohodka. Zadnje čase pa lesno gospodarstvo in tudi turizem v precejšnji meri prispevata h gospodarski bilanci teh visokogorskih kmetov. Ukovška planina je zanimiva tudi s sociološkega vidika, saj na njej lahko opazimo neke vrste nomadstvo v osrčju Evrope. Spomladi se namreč skoraj vsa vas preseli z visoko naloženimi vozovi za nekaj sto metrov više v planino. Ker pa so med temi planinskimi nomadi tudi šoloobvezni otroci, je do leta 1924 tu na planini poslovala tudi šola. Poslopje, ki leži 1258 m visoko med Ravno in Ukvo, so pozneje spremenili v planinsko kočjo Gortani, danes pa je tudi v njej počitniška kolonija.

Če vam ni do sproščenega lenarjenja v planinski travi ali pa vam planinske muhe le preveč nagajajo, se lahko odpravite še na Bistriško planino.

Teloh

Bel kot otroškost,
nežen in tih
teloh, ves v snegu skrit.

Čutila sem, da si bolj sam
kot kdorkoli
in bolj kot kdorkoli si živ.
V zimske dni.

V tvojih rokah
bi kot teloh zacvela,
kot teloh vzdrtela.

Ob brinjevih drobnih bodicah
si upal za soncem,
zatiskal oči,
da bi ne videla vsega,
vsega,
kar nas duši in ubija.

Zdaj vem, da je v vseh
smejoče nebo.
Da vsak teloh brsti
v hrepenenju po ljubezni in sreči.

In teloh si dal mi,
en teloh.

Dragi.

Nikogar ni doma

Nikogar ni doma. Zima zveni pred okni.

Ali si sanjal svetle noči?
Ko sem ti vzela mehko ročico med svoje,
je v okroglih očkah smehljal vztrepetal.

Ti,
ki stopaš mimo ograd
in nosiš v naročju darove miru —
postoj za hip
in bodi z menoj.

O daj,
naj izhlipam boleost temne bede,
na tvoje srce položim trudno dlan,
daj,
pokaži mi svet čistih sanj.

Na svoje laske razpredi te prste
in reci, da zdaj je srce
belo in reci, da dobro je vse
in mi zapri oči
in ostani z menoj.

Na tujih cestah postoj med ljudmi —
slovo je bridka boleost —
in potrakai na dver.
Toplo nocoj ti dehtijo dlani.

Ljubezen med prsti
kot divja ciklama žari.

Takoj za kočo Nordio in Deffar se dobro markirana steza precej strmo vzpne skozi dolino Pleče. In v dobri uri hoje boste lahko spet za nekaj sto metrov višje. Ko boste nad drevesno mejo, ste pa itak že na robu Zahomške planine in pogled se vam bo razširil preko vseh Julijskih Alp, vzhodnih in zahodnih. Dobro uro hoje je tak pogled že vreden, saj bogato poplača trud. Kar pri poraslih Karavankah na skrajni levi začnimo. Preko profila zgornje Savske doline se nam pogled proti zahodu ustavi na skalnih pobočjih Skrlatice in na zobčastem grebenu Ponc. Višek pa doseže ta skalna simfonija v predrznem razu Jalovca in Mangrta. Med obema, ob lepem vremenu, lahko v daljavi zagledate značilno kopo Triglava. Višarje se skoraj zgubijo v tem skalnatem okvirju. Kot ovčice so krog cerkvice posejane hiše, da jih komaj opazite v zelenju. Tam, naravnost proti jugu, pa v okviru kosmičastih oblakov v sijaju poletnega poldneva počivajo naši zahodni Julijci: Montaž, Viš in Gamsovka. V njih je čista pesem skale, ki se proti zahodu zgubi in oddaljuje v grebenu Poludnika, Dveh Spic, Piparja in Lipnika.

Zahomška in z njo povezana Bistriška planina sta po zemljepisnem značaju in gospodarskem pomenu zelo sorodni Ukovški planini, le da ležita še dobrih pet sto metrov višje in se na njej poleg goveda pasejo tudi ziljski konji.

Po Bistriški in Zahomški planini poteka danes državna meja med Italijo in Avstrijo. Ta meja je sprožila precej zapletena gospodarska in politična vprašanja, ki so bila rešena s posebnim mednarodnim sporazumom. Razmejitvena črta poteka na tej planini namreč prav med stajami ali fačami, kot jih sami imenujejo kmetje iz Ziljske Bistrice, ki so jih postavili. Ti se ravno kot Uklani čez poletje preselijo s svojo živino na planino. Na Bistriški planini pod Ojstrnikom stoji

tudi dobro opremljen hotel, in čeprav stoji na avstrijskem ozemlju, si lahko brez potnega lista privoščite pristno avstrijsko pivo.

Podjetnejši izletniki, ki se tudi s tem ne zadovoljijo in mislijo, da morajo imeti pri vsakem izletu za seboj tudi en vrh, pa se lahko vzpenjo še na vrh Ojstrnika. Na 2052 m visok vrh pridemo po vijugasti stezi, ki se pne po njegovem južnem pobočju. Če ne bo preveč pripekalo, boste lahko čez dobre pol ure gledali na ono stran, v Ziljsko dolino. In tudi ta trud vam bo obilno plačan. Od tu lahko z enim pogledom objamete dober del zapadne Koroške. Prepričali se boste, da je Koroška res dežela jezer. Naravnost pod sabo imate sedaj Prešeško jezero, na desno od Dobrača, ki se položno spušča proti Beljaku, pa leži v senci Karavank Baško jezero. Če je ozračje dovolj jasno, lahko v isti smeri vidite tudi bleščečo liso Vrbskega jezera.

Proti Julijskim Alpam se tu le še stopnjuje pogled, ki ste ga že uživali nekaj sto metrov nižje. Preko Kuka in Lepega vrha boste sedaj na zahodu lahko videli še prve dolomitske vrhove v siju sonca, ki se nagibljejo v zatonu.

Če ne spadate v leni del družbe, boste hitro na vrhu, seveda, če imate doma dovolj stopnišča in če se ne poslužujete dvigala. Tudi nadaljnja pot v dolino gre sedaj hitro. In ob prvem hladu, ki se s sencami dvigne iz doline, boste lahko zopet na Ukovški planini.

Bodisi, da ste ležali v senci ob robu gozda in si ob prikravanju kravjega zvonca odganjali planinske muhe ali pa da ste se povzpeli na vrh Ojstrnika — ko boste zopet sedli za volan ali pa trudni sedli v večerni vlak, boste gotovo imeli občutek, da ste se enkrat naužili in napolnili pljuča s svežim zrakom.

NAŠA LANSKA KNJIŽNA ŽETEV

Martin Jevnikar

Lani smo brali nekaj izjav, da je slovenska literatura provincialna, da problemi, ki jih obravnavajo pesniki in pisatelji, ne segajo preko slovenskih meja in da se vrte vedno okrog majhnih osebnih ali nekaterih slovenskih težav, ne vidijo pa življenja v celoti in splošno človeških vprašanj. Res nam manjkajo Prešerni, Gregorčiči, Župančiči ali Cankarji, ki so znali prisluhniti narodovi duši in njenim vprašanjem ter peti v imenu celega naroda. Vendar pa smo prav lani naleteli na nekaj novih slovenskih knjig, ki so po snovi in ideji prerasle slovenske meje in segle v evropski okvir. To je bilo v pesništvu in pripovedništvu.

Pesništvo je dalo Slovincem lani kar 12 novih zbirk. To število je za slovenske razmere zelo visoko in ga menda še nobeno leto ni doseglo. Dve tretjini je pesniških prvencev, to se pravi, prvi obračun najmlajšega rodu z dosedanjim delom. Jasno je, da v teh zbirkah še ne moremo pričakovati popolne zrelosti in umetniške dovršenosti, tudi problematika še ne more biti splošno človeška. Največ pojejo o ljubezni, ki je njihov osrednji problem v tej mladostni dobi. Ta ljubezen je včasih hudo tragična in napolnjuje pesnika s črnim obupom, drugič vesela, da ga dviga pod oblake.

Pesnik poje dragi na lunine žarke in na srebrne niti večera in izjavlja, da mu je samo to »mogoče ljubiti« (Janez Ovsec: *Samotna jutra*). Zaprli se je v samoto »omamnih tragičnih spoznanj«, kamor vodi le dvoje skritih vrat, »to sta ljubezen in umetnost« (Tit Vidmar: *Lirika*). Med vojno je dekle padlo, pokopali so jo pod breze in sedaj »bele breze nad gomilo tvojo v mojo dušo rahlo šepetajo« (Miha Klinar: *Zeleni torzo*). Dekle je pesniku vir sreče in nesreče, ona mu je priklicala pesmi in jim dala svojo lepoto: »Od tebe je ves širni svet postal tako čarobno lep, svetel in nov.« (Matej Bor: *Sled naših senc*). Pesnik in njegova izvoljenka lovita drug drugemu srce, ki se preplašeno umika, ker ne ve, če ga bodo njune roke »pobožale ali zadavile« (Ciril Zlobec: *Ljubezen*). Ljubezen je podobna dolenski pokrajini, ki je lepa, zaupljiva in zvesta (Tone Pavček: *Sanje živijo dalje*). Dekle vabi fanta, naj vstopi, kajti »dom je topel in vesela luč«, toda »temni tujec« je odšel mimo njenih vrat (Neva Rudolfova: *Južni križ*).

Težave sedanjega življenja so drugi problem, ki prevladuje v lanskii liriki. Pesnike dušijo življenjske razmere, zato se jim umikajo, ali pa se predajajo pesimizmu. Vse je uničeno in pesnik bi najraje izginil (Dane Zajc: *Požgana trava*). Sredi hrupa civilizacije se včasih pesniku zahoče »malce miru in toplote intimnosti« (Slavko Jug: *Dobre sence*). Življenje je pokrito s svinčnimi oblaki (Veno Taufer: *Svinčeni oblaki*). Podobne izjave bi našli skoraj v vseh zbirkah.

Problem domotožja in tujine opevata Rudolfova in Rafko Vodeb (*Človek sem*). Nadalje v sodobno aktualnost je šel Bor v ciklu *Atomski vek*, kjer poje o betonu in železu, ki sta prekrila zemljo, da človek ne more pokopati niti drobne ptičke, niti zasaditi rože.

Nekako iz okvira omenjenih zbirk izhaja Karel Vladimir Truhlar (*No va zemlja*), ki je napisal izrazito religiozno liriko. Večina njegovih pesmi so neke vrste molitev, pogovor z Bogom.

Pesniški jezik je na splošno lep, sočen, barvit, oblika pa je največkrat prosta, vendar ne pretirano.

NAJMLAJŠI DELAVCI PRIPOVEDUJEJO...

A.: Oh, kaj vse se dogaja pri nas, kadar ni gospodarja v delavnici! Starejši pa tudi mlajši delavci tako nespodobno govorijo, preklinjajo in se obmetavajo z raznimi priimki, da bi včasih najraje ušel iz delavnice. Tri leta sem že z njimi, pa so mi vsak dan bolj odvratni. Kar srečen sem, kadar je gospodar v delavnici. Tedaj vsaj molčijo.

B.: Kaj misliš, da je pri nas kaj drugače? Večina starejših delavcev nam ne daje prav dobrih zgledov. Na žalost so pa tudi vajenci že precej pokvarjeni. Za vse drugo se bolj zanimajo kot za delo. Iz mene se norčujejo, ker ne hodim z njimi na zabave in ples, pa tudi zato, ker ne odobravam njihovega neumnega govorjenja. Spočetka sem jih še poslušal in molčal, zdaj jih pa pomilujem, ker so pravi revčki. Ko bi vi slišali te pogovore, bi se zgrozili.

Prof.: Kaj delata v prostem času?

A.: Navadno berem kake strokovne knjige, ker bi se rad izpopolnil v svoji stroki. Rad bi se namreč specializiral in potem odšel na ladjo, tako kot je moj oče. Pa tudi angleščine se učim in nemščine.

Prof.: Kaj pa zabave, razvedrilo?

A.: Pozimi se prav malo zabavam; včasih grem z mamo v kino ali pa greva gledat televizijske prenose. Sicer sem pa navadno tako utrujen, da grem najraje že zgodaj k počitku.

B.: Tudi jaz grem včasih v kino, drugače pa prebiram doma knjige. Poleti pa hodim rad v naravo, v hribe, če dobim dopust. Navadno je pa prav tedaj največ dela in gospodar kar noče slišati o dopustu. Kaj mi pomagajo zimske počitnice, če pa nimam denarja za dragi zimski šport. Sem pa tja pa vzamem v roke tudi kako lepo knjigo. Veste, ko sem še hodil v šolo, nisem skoraj nič bral, moram pa sedaj nadomestiti.

Prof.: Koliko dopusta pa imate letno vajenci?

A.: Po vajeniškem pravilniku ima vajenec, ki še ni dopolnil 16. leta, 30 dni letnega dopusta, vsi ostali, to se pravi, starejši od 16. leta pa 20 dni. Seveda imajo nekatere obrti tudi drugačno razporeditev.

B.: Pri nas imamo n. pr. tri starostne dobe, do 15., 17. in 20. leta. Največ dopusta, to je mesec dni, imajo najmlajši vajenci. Drugo vprašanje pa je seveda, kako lahko

JOZE PIRJEVEC

Sam

Koraki zvene v votli polmrak,
mraz izpopolnjuje praznino,
krči se v grozi srce,
zvonovi brne v tišino.
Rosi
na tlak, na vse
samotne ljudi...

Leposlovna knjiga — kolikšen del mladine se sklanja nad njo?

dopust izrabimo. Navadno nam ga dajejo gospodarji po obrokih, danes nekaj dni, čez mesec dni zopet itd. Na koncu se pa nič ne pozna, kajti če nimate vsaj 14 dni neprekinjenega dopusta, ne morete iti nikamor na letovanje.

Prof.: Kako pa je z delovnim časom?

A.: Predpisano je največ 8 ur dnevnega dela ali največ 44 ur tedenskega. Pri tem moramo seveda upoštevati sobotni popoldanski počitek, to se pravi, da delamo ta dan samo 4 ure.

Prof.: Zato je potem le 44 ur tedenskega dela.

A.: Da.

B.: Pri nas pa delamo tudi po 9 ur dnevnno, pa nam zato ne plačajo nikakih nadur. Pa tudi za letni dopust se moramo prepirati. Ker pa so slaščičarne odprte tudi ob nedeljah, tudi mi te dni delamo, zato smo prosti v ponedeljek ali kak drug dan.

Prof.: Koliko let obveznega učenja pa je predpisanega za vajenca?

A.: Po predpisih največ pet let, navadno pa je vajeniška doba 4 leta. Po tem času postane pomočnik, seveda če ima predpisano predizobrazbo.

Prof.: In je treba delati kak pomočniški izpit?

A.: Za pomočnika ne, pač pa za specializiranega delavca, to je običajno po 6. ali 7. letih učne dobe.

Prof.: Kako pa je z nadaljevalnim šolanjem?

A.: Za nekatere obrti so večerne šole, posebno za tiste, ki niso končali nižje srednje ali strokovne šole, drugače pa so razni tečaji.

Tako smo se pogovorili.

Iv. Teuerschuh

45 URNI DELOVNI TEDEN

V mnogih državah na zapadu je že dalj časa v veljavi 40 urni delovni teden. Delavci delajo pet dni na teden po esem ur na dan. Tako imajo prosto soboto in nedeljo. Sedaj je tudi v Trstu podjetje Esso Standard uvedlo potdnevni delovni teden. Prosti dnevi bodo v glavnem ob sobotah in nedeljah, razen če ne bo delo zahtevalo, da bodi sobota delavnik. V tem primeru bo prost kak drug dan v tednu. Delali bodo pet dni v tednu po devet ur na dan, torej petinštirideset ur na teden. To novost so za sedaj uvedli kot poskus in ravnateljstvo upa, da se bo obnesla. Slični delovni teden sta že prej uvedli tudi podjetji Aquila in ladjedelnica Felszegy. Delavske težnje je zlasti podprla Delavska zbornica in delavci so z novo socialno pridobitvijo zadovoljni.

M. Š.

Pripovedništvo je dalo lani pet romanov, tri povesti, sedem knjig črtic in več mladinskih knjig. V vsebinskem pogledu se je pripovedništvo razmahnilo in ni več tako enolično, kakor je bilo doslej, ko je prevladovala partizanska in vojna problematika. Lani je izšel prvi slovenski izseljeniški roman (**Anton Ingolič: Kje ste, Lamutovi?**), ki govori o slovenskih rudarjih v Franciji in Nemčiji. Njihove delavske razmere, domotožje in vraščanje v nove razmere so dobro podane, preveč pa je pisatelj obremenil svoje ljudi z erotičnimi problemi. Ti na nekaterih mestih preraščajo vse drugo in, ker so podani zelo naturalistično, dajejo knjigi poseben ton. Erotični problem je osrednji živec vsega Ingoličevega pisanja in preko tega ne more v nobenem delu. Zato tudi ta roman ni resnična slika slovenskega izseljenca, da ne omenjam drugih šibkosti, o katerih sem v Mladiki že govoril.

Drugi roman, ki sega v evropsko širino, je napisal mladi Smiljan Rozman (**Nekdo**). Tu gre za vprašanje slovenskega pregnanca med drugo svetovno vojno, ki ga odpeljejo v nemško tovarne in mora prenašati najrazličnejše težave tedanjih časov. Glavni junak pripoveduje zgodbo sam kakor pri Ingoliču in je zelo iskren, topel in človeški. A tudi pri njem je preveč erotike. Človek, ki je doživel nemško taborišče in se vrača preko Pariza v domovino, je glavni junak tudi romana Borisa Pahorja (**Onkraj pekla so ljudje**). O romanu bo treba spregovoriti obširneje ob drugi priliki.

Dva romana obravnavata slovenske povojne razmere in ljudi, v glavnem majhne ljudi, ki jih je življenje zaznamovalo, ki žive od spominov in mučne preteklosti in se v življenju ne znajdejo. Saša Vuga (**Veter nima cest**) je naslikal tri starejše sestre in nekaj obrobni iztirjencev, Dominik Smole (**Črni dnevi in beli dan**) pa nekega učitelja, igralko in šepetalca. Svet vseh teh ljudi je mračen, notranje razbit, vsi se trudijo, da bi prišli do svoje podobe, do uravnovešenosti in miru, a le redkim se po dolgem trudu to posreči. Oba romana sta zanimiva, psihološko poglobljena, obema pa še manjka večje jasnosti in ustvarjalne sile.

V povestih imamo zgodbo sovraštva iz polpretekle dobe na Gorenjskem (**Karel Mauser: Jerčevi galjoti**), usodo invalida iz prve svetovne vojne (**Ivan Ribič: Sin**) in odlomek iz slovenske zgodovine (**Oskar Hudales: Vrnitev v življenje**). Največjo umetniško silo je pokazal Mauser.

V črticah se razkriva preteklo in sedanje slovensko življenje. Tako je Danilo Lokar (**Sodni dan na vasi**) nazorno in umetniško prepričljivo naslikal Primorsko pred vojno in med njo. Ameriško življenje je prinesel v slovensko literaturo Zdravko Novak (**Utrinki**), avstralsko pa Neva Rudolfova (**Čisto malo ljubezni**), ki ga je podala toplo in deklisno nežno. Trst je zaživel v avtobiografski knjigi Mare Samsove (**Trst je klical**) in pri Vinku Beličiču (**Dokler je dan**), le da je ta globlji in krajevno ter problematično obsejnejši. V gorenjsko preteklost je posegel Lojze Ilija (**Domače zgodbe**), v žensko dušo pa Branka Jurca (**Stekleni grad**).

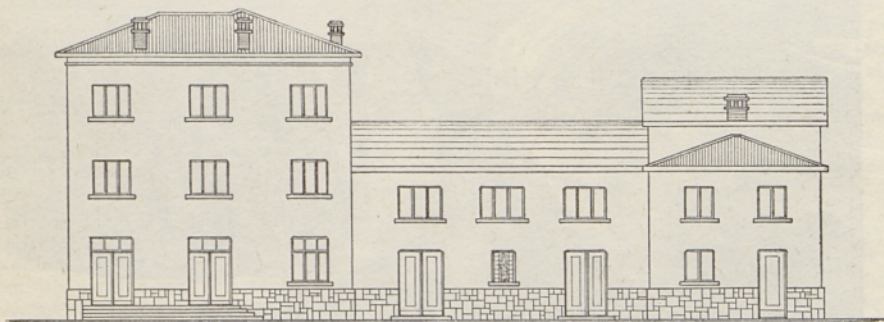
V spominsko literaturo prištevamo Bevkov **Mrak za rešetkami**.

Mladinsko slovstvo je dobilo lani nekaj večjih in pomembnejših del. Tako je napisal Miško Kranjec sodobno pravljico **Mesec je doma na Bladovici**, Pavel Kunaver napeto povest iz Grönlandije **Neizprosni sever**, Pavel Kunaver pustolovsko povest **Ugrabljeni bogovi**, Tone Seliškar precej neverjetno povest iz cirkuškega življenja **Velika gala predstava**, Mirko Kunčič nekako pravljico izpod Triglava **Gorjančev Pavlek**, Anton Ingolič veselo zgodbo o treh prvošolcih **Tajno društvo PGC**. Izšlo je tudi več pravljič, basni, slikanic itd.

Dramatika je bila lani — kot je že navada — pastorka. Le Branko Hofman je izdal dramo **Zvezde na jutranjem nebu**. Godi se v ječi, kjer čakajo trije saboterji na smrt in iščejo, kdo izmed njih je kriv, da so jih ujeli. Delo hoče biti sodobno moderno po zgradbi, a moti mešanje realnega in nerealnega sveta.

Najbolj pa se je v dramatiki lani odlikoval Tržačan Josip Tavčar, ki je napisal nekaj radijskih in gledaliških dram, ki pa niso izšle v tisku.

Taka je v glavnih potezah lanska slovenska literarna žetev. Med tem so razdelili tudi literarne nagrade za lanska dela. Tako sta dobila Prešernovo nagrado v Ljubljani Miško Kranjec in Danilo Lokar, Prežihove nagrade v Mariboru Smiljan Rozman, Dominik Smole in Ciril Zlobec, v Argentini je bila nagrajena Neva Rudolfova.

Tak bo naš slovenski katoliški prosvetni dom v Rojanu.

CERKEV IN PROLETARIAT

EGIDIJ VRŠAJ

II.

DRUŽINSKE PLAČE

»Glavna dolžnost delodajalcev — opozarja Leon XIII. v »Rerum novarum« — je dati delavcem pravično plačilo. Kapitalisti in gospodarji naj pomnijo, da niti božji niti človeški zakoni ne dovoljujejo zatirati siromake in nesrečneže ter barantati z bedo bližnjega. Prevarati delavca za njegovo plačilo je tako velik zločin, da kliče k Bogu po maščevanju. Delodajalec in delavec se lahko sporazumeta o višini plačila, vendar je nad njuno svobodno voljo naravna pravičnost, to je, plačilo ne sme biti manjše od stroškov za vzdrževanje delavca. Če delavec zaradi potrebe ali strahu pred slabšim privoli v trše pogoje delodajalca, je to nasilje, ki ga pravičnost odklanja.«

Pri določevanju plač je treba imeti pred očmi tri merila: vzdrževanje delavca in njegove družine; stanje podjetja; blaginjo skupnosti.

»V prvi vrsti — poudarja Pij XI. v »Quadragesimo anno« — je treba dati delavcu plačo, ki zadošča za vzdrževanje njegove in njegove družine. Prav je, da tudi drugi člani družine vsak po svojih močeh pomagajo pri skupnem vzdrževanju, vendar delodajalcu nikakor ni dovoljeno zlorabljeni mladostnosti otrok in šibkosti žena.

Pri določevanju plač — nadaljuje Pij XI. — je poleg tega treba upoštevati stanje podjetja. Krivično je zahtevati pretirane plače, ki jih podjetje ne zmore brez lastnega poloma in s tem nesreče tudi za delavce. Če pa je manjši zaslužek podjetja posledica nemarnosti, nesposobnosti ter brezbrzičnosti za tehnični in gospodarski napredek, to ni pravi razlog za zmanjšanje delavskih plač. Vsi torej, delavci in gospodarji, naj skušajo skupno premagati ovire in težave. Pri tem tako zdravem prizadevanju naj jim z modrostjo pomaga država.

Končno — zaključuje Pij XI. — mora biti višina plač v skladu z gospodarsko blaginjo skupnosti. Pravičnost zahteva, naj bo plačno vprašanje urejeno tudi tako, da bo čim več delavcev dobilo zaposlitev in s tem sredstva za življenje. Socialni pravičnosti nasprotuje, če se delavske plače preveč zniža ali preveč poviša ob upoštevanju zgolj lastnih koristi in ne blaginje skupnosti.«

DOM ZA VSE

Slehernik ima pravico do lastnine in do doma!

»Cilj dela — pojasnjuje Leon XIII. v »Rerum novarum« — je zasebna lastnina. Delavec uporablja svoje sile v korist drugih ljudi, da si preskrbi sredstva za življenje. Z delom pa si zagotovi ne samo pravico do plače, ampak tudi svobodno razpolaganje z njo.«

In Pij XII. je dejal v božični poslanici leta 1942: »Kdor hoče, da zvezda miru vzide in se ustavi nad človeško družbo, naj skrbi, da bo vsaka družina imela svoje ognjišče ob katerem se lahko razvije gmotno in moralno družinsko življenje. Prav tako je treba poskrbeti, da kraj zaposlitve in stanovanje ne bosta tako oddaljena, da bi se delavec — po glavar družine in vzgojitelj otrok — odtujil lastnemu domu.«

DRŽAVNA POBUDA

Država ima poslanstvo, da štiti »ponižane in razžaljene«. Zagotoviti jim mora tako kruh kot svobodo.

»Vladajoči — poudarja Leon XIII. v »Rerum novarum« — morajo varovati človeško družbo in njene dele: človeško družbo, ker je njena zaščita po naravi zaupana oblasti; javna blaginja ni samo vrhovni zakon, ampak celo edini razlog za obstoj oblasti. Njene dele, ker tako filozofija kot evangelij oznanjajo, da je vlada po naravi ustanovljena ne v korist vladajočih, ampak vladanih. Ščititi je treba pravice slehernika. Oblast mora zajamčiti vsakemu svoje ter preprečiti ali kaznovati kršitev pravic. Pri zaščiti pravic zasebnikov je treba posvečati posebno skrb šibkim in ubogim. Bogatini so močni sami po sebi ter manj potrebujejo oblastveno obrambo. Po drugi strani uboga raja ni sama dovolj močna ter nujno potrebuje državno zaščito. Država naj skrbi zlasti za delavce, ki spadajo v število šibkih in ubogih. Med drugim mora odstranjevati vzroke, ki povzročajo spore med delodajalci in delavci. Ubogega delavca je treba rešiti iz nečlovečnosti pohlepnihih spekulantov, ki za svoj zaslužek zlorablajo tako ljudi kot stvari. Ni ne pravično ne človeško zahtevati od delavca toliko dela, da mu preveliki napori zatemnijo razum in izmogočajo telo. Poleg tega ni dovoljeno nalagati ženam ali otrokom dela, kateremu je kos le odrasel in močan možiki.«

Pij XII. je poudaril v binokostni poslanici leta 1941: »Dolžnost in pravico do dela človeku nalaga oziroma daje narava in ne morda družba, ker človek ni hlapec ali uradnik skupnosti. Iz tega sledi, da imajo dolžnost in pravico urediti delo neposredno prizadeti, to je delodajalci in delavci. Če pa ti tega ne napravijo ali ne morejo napraviti, mora država poseči na delovno področje ter v delitev dela, in sicer v skladu s skupno blaginjo.«

MEDRAZREDNO IN MEDNARODNO SODELOVANJE

Zaključna gospodarska smernica papeških okrožnic je: ne brezmejna svobodna konkurenca, ne gospodarska diktatura, marveč socialna pravičnost in dobrotar!

»Enotnost človeške družbe — pojasnjuje Pij X. v »Quadragesimo anno« — ne more temeljiti na razrednem boju ter gospodarskega reda ni mogoče prepustiti svobodni konkurenci sil. Individualistična gospodarska veda je pozabila ali ji ni bilo mar, da je gospodarstvo tudi socialnega in moralnega značaja. Po njenem mnenju bi morala oblast pustiti popolnoma proste roke gospodarstvu, katero bi svobodna konkurenca urejala boljše kot vsak ustvarjeni razum. Svobodna konkurenca je v določenih mejah sicer pravična in koristna, ne more pa biti vodilno krmilo gospodarstva.

»Še manj — nadaljuje Pij XI. — more biti v gospodarstvu krmilo gospodarska diktatura, ki je pričela zamenjevati svobodno konkurenco. Iskati je treba višjih in plemenitejših načel, to je socialno pravičnost in dobroto. Pri socialni pravičnosti se morajo navdihovati vse ustanove narodov in vse družbeno življenje. Ta pravičnost mora biti učinkovita; sestavlja naj pravni in socialni red, po katerem se bo ravnilo tudi gospodarstvo. Socialna dobrota naj bo duša tega reda, katerega mora ščititi javna oblast. Narodi naj združijo svoje sile ter drug drugemu pomagajo, ker so gospodarsko med seboj odvisni. Z modrimi pogodbami in ustanovami naj poskrbijo za uspešno sodelovanje v svetovnem gospodarstvu.«

Evropski narodi so v tem smislu v zadnjih letih ustanovili Jeklarško-premogovno skupnost, Skupno evropsko tržišče in Evratom. Tem ustanovam mednarodnega gospodarskega sodelovanja voščimo, naj prinesejo blaginjo za vse, tako na naši celini kot preko njenih meja...

Koper — pristanišče na drugi strani tržaškega zaliva

GLASBA BODOČNOSTI

FRANJO DELAK

Vsaka umetnost ima svoj razvoj, svojo lastno zgodovino. Tako tudi glasbena umetnost. V preteklosti sta srce in razum ustvarjala glasbo, sodobno glasbo ustvarja še razum, ustvarjalna sila glasbe bodočnosti je stroj, ki nima niti srca niti razuma.

Bog je ustvaril človeka po božji podobi. Dal mu je razum in ga tako dvignil nad žival. Človek je postal gospodar na zemlji in edino Bog je nad njim. S svojim razumom je človek odkril in spoznal naravne zakone in na osnovi teh si je izmislil stroj. Mnogo napora in znanja je bilo treba, da je prišel do njega in ta stroj se mu je sedaj razodel kot nekaj nadčloveškega. Človek je stroj pobožanstvil.

To češčenje stroja je prišlo do izraza že v začetku tega stoletja! Zasledimo ga v književnosti, likovni umetnosti in tudi v glasbi.

Iz književnosti naj omenim češkega pisatelja Františka Kafko, ki je v enem svojih del opisal to skrivnostno moč iz onostranskega sveta, ki je bila nekoč Bog, a sedaj je postala strahoten stroj.

Pa vzemimo satirično igro »Rosijev univerzalni robot«, drugega češkega pisatelja Čapka, ki opisuje v drami, kako se je mehaniziran človekov pomočnik uprl gospodarju.

V likovni umetnosti je prinašal iste težnje kubizem. Cevi, pogonske naprave, kroglični ležaji predstavljajo žile, mišice in sklepe. Človek je tako rekoč od stroja obseden. Lov za učinkom, borba za tempo, popolnost, tekma, to so značilnosti kulture, katere merilo je stroj.

Nekaj podobnega zasledimo tudi v glasbi. Za pravilno razumevanje bistva glasbe bodočnosti, moramo to glasbo strogo ločiti od sodobne glasbe. Sodobna glasba se naslanja na glasbene nauke Schönberga, Habeja, Hindemitha. Ta glasba je atonalna ali pa zgrajena na dodekadičnem tonovnem sistemu. Predstavniki te glasbe so poleg drugih skladateljev Bela Bartok, Igor Stravinsky in pri nas leta 1941 umrlj Slavko Osterc, profesor na glasbeni akademiji v Ljubljani.

Instrumentarij orkestra se pri teh skladbah še ne oddaljuje od orkestra za wagnerjansko glasbo. Pri konkretni ali elektronski glasbi pa je drugače. Sestava orkestra se izpremeni. Poleg glasbil nenavadnih vrst, so v takem orkestru še mehanična glasbila, ki so celo najbolj zastopana.

Konkretna ali elektronska glasba je nastala v začetku tega stoletja. Prvi je o njej spregovoril italijanski glasbenik Busoni. To je bilo leta 1907. Leta 1909, torej dve leti pozneje, pa je francoski futuristični list »Le Figaro« prinesel celo razpravo o novi umetnosti. Napisal jo je znani italijanski književnik, futurist Marinetti. Med drugim je v njej postavil sledeča gesla: »Človek preobrazuje stroj. Nov smisel za mehaniko. Odklanjanje krivulj, spiral in vrtincev. Navdušenje nad ravnimi črtami in predori. Naglica. Naglica vlakov in avtomobilov. Odklanjanje počasnosti in malenkostnosti. Ljubezen do krajsanja, do sinteze.« Tako je v letu 1909 pisal Marinetti. V vzdušju takih idej se je porodila v začetku tega stoletja glasba stroja, pravzaprav glasba o stroju s svojevrstno ritmiko z udarci in šumi. Nastala je nova glasba skladateljev Regerja, Mahlerja, Skrbjabin. Predstava stroja je že popolnoma podzavestno vplivala na skladatelje. Tako je Igor Stravinsky ustvaril balet »Sacre du Printemps« ali »Slike iz starodavne Rusije«. To so slike, ki so same po sebi zelo daleč od današnje glasbe strojev. Toda način, kako je znal Stravinsky prikazati te slike spada v naše poglavje. Njegova kompozicija je polna svojevrstnih akordnih udarcev, ki ponazarjajo drsanje, skripanje in cepetanje. Ta način komponiranja je bli prvi korak k glasbi bodočnosti.

Slavni nemški skladatelj Artur Honegger je napisal sledeče: »Vedno sem strastno ljubil lokomotive. Zame je lokomotiva živo bitje in ljubim jo prav tako, kot drugi ljubi žene

ali konje.« V predgovoru svoje skladbe »Pacifik 231« je Honegger povelečeval mirno dihanje stroja, ko miruje, njegovo privlačnost, ko drdra hitreje in hitreje dokler ne doseže svoj lirični višek; slavil je drveči brzovlak, ki si 300 tonami bobni v nič s hitrostjo 120 km na uro. Mnogo takih skladb je nastalo med prvo in drugo svetovno vojno. To so dela, ki pojejo hvalo stroju. V njih sta se srečala dva svetova: Svet mrtvega mehanizma in živa glasbena umetnost. Prvič v zgodovini glasbe je tako stroj vplival na glasbo.

Razumljivo je, da je moral pri izvajanju takih skladb popolnoma odpovedati orkester klasično-romantične dobe. Tak orkester namreč ni mogel biti kos zahtevam »strojnih skladb«. Treba je bilo poiskati nov glasbeni izraz. Iskali so ga in našli nova glasbila in — nov orkester. Že sodobni skladatelji so pisali partiture za drugačno sestavo orkestrrov kot je orkester za klasično-romantično glasbo. Tako je Hindemith napisal Suito 1922 za klavir in tolkala, Schönberg opero »Mojzes in Aron«. Oba sta predpostavljala, da bi njuno glasbo izvajala mehanizirana glasbila, to je električni ton. Bartok je napisal sonato za dva klavirja, tri timpone, za mali in veliki boben, xylofon, triangel in tam-tam. In tu smo že sredi najmodernejših glasbil.

Ko so leta 1913 prvič izvajali Stravinskega balet »Sacre du Printemps« ali »Slike iz pradavne Rusije«, je glasbenik Russolo zapisal: »Danes postaja glasba vedno bolj zamotana. Išče kombinacijo disonantnih, našemu ušesu tujih tonov. Zato nas ta glasba vedno bolj in bolj približuje svetu šumov. Mi, futuristi, smo dolgo ljubili Beethovno in Wagnerjevo glasbo, ki je pretresla naša srca. Toda sedaj nam je te glasbe dovolj. Mnogo bolj uživamo ob idealni kombinaciji šumov cestne železnice, motorjev avtomobilov. Zabavamo se s tem, da v duhu orkestriramo zvoke kovinastih rolojev trgovin, loputanje vrat, gnečo ljudi, nemirno valovanje ljudi na železniških postajah, v tovarnah, jeklarnah, tiskarnah.«

Russolo je tudi razdelil futuristični orkester v razne vrste zvokov in šumov. Tako razlikuje bobnenje in prasketanje, živžiganje in sikanje, mrmranje in šelestenje, hreščenje in drgnjenje, udarjanje, živalske in človeške glasove. Vse te ponazarjajo posebna glasbila. Ta glasbila je nazval »intono rumore«, torej naprave, ki izvajajo razne šume in zvoke.

S takimi instrumenti je Russolo imel prvi koncert v Modeni leta 1913 in eno leto pozneje v Milanu, kjer je prišlo do škandala. Russolo je nastopil z devetnajstimi intonorumori. Skladbe so nosile te-le naslove: »Ko se mesto prebuj«, »Zbiranje letal in avtomobilov«, »Zajtrk na terasi Casina« in »Napad na oazo«.

Leta 1917 je bil prvi nastop baleta »Parade« Erica Satiesa po Cocteaujevemu delu in Picassovi dekoracijski zasnovi. Tuljenje siren, ropot pisalnih strojev, brnenje dinam in bobnenje letal je sestavljalo njegovo glasbo. Naj omenim še »Ballet Mechanique« Georga Antheisa, ki so ga izvajali v Parizu leta 1927. Partitura je bila napisana za več klavirjev, za tolkala, avtomobilske hupe in šume motorjev.

Proti koncu preteklega stoletja se je pojavil jazz in z njim novi glasbeni izrazi, ki so imeli tako močan vpliv na konkretno glasbo, da so iz nje izpodrinili glasbeni futurizem.

Toda po letu 1945 se je zopet pojavil futurizem. V Parizu je bila ustanovljena »Pariška šola«, ki je obudila od mrtvih Russolijeve »intonorumore«. V »Pariški šoli« so napravili elektro-akustične naprave, ki so izvajale naravne in umetne šume. Ta »Pariška šola« je imenovala svojo glasbo za »konkretno«, musique concrete in zahtevala zanjo prazen umetnosti. Seveda ne more biti ta vrsta glasbe enakovredna absolutni glasbi. Vendar so jo kljub temu upoštevali in uporabljali, tako pri filmu kot pri gledališču, kjer je večkrat celo nenadomestljiva.

Še pred kapitulacijo glasbenega futurizma pa se je v glasbi zgodilo nekaj svojevrstnega. Zopet se je pojavil Busoni in zahteval novo glasbilo. Sanjal je o glasbilu panharmoniki, o sferični glasbi, o glasbeni metafiziki. Izdal je tudi

knjigo »Osnuitek nove etike do glasbene umetnosti«, v kateri med drugim trdi tudi to-le: »Razvoj glasbene umetnosti se lomi nad našimi glasbili. Zato moramo dobiti glasbilo, ki bi popolnoma izpodrinilo in nadomestilo današnji orkester.« In že sta se našla dva somišljenika de Forest in von Lieben, ki sta prav tedaj iznašla elektronske cevi, glasbilo bodočnosti.

Z elektronskimi cevmi je skladatelj prišel do novega proizvajala zvokov. Treslji elektronskih v ceveh, gibanje najmanjših delcev, so bila znamenja nove skladateljske umetnosti. Tako je bila rojena nova, elektronska glasba, glasba, ki jo proizvaja elektronski stroj. Theremin, Martenot, in Trantwein, so ta stroj izpopolnjevali in iz njega ustvarili pravo glasbilo. Že leta 1928 so na Martenotovem elektronskem glasbilu izvajali Dimitra Levidisa »Simfonični poem za solo-valovni inštrument in orkester«. Šest let kasneje so na istem elektronskem inštrumentu izvajali balet »Semiramis« Arturja Honeggerja. Leta 1939 so izvajali Varesov »Equatorial« za orgle, tolkala, trombete, pozavne, glas baritona in Thereminovo elektronsko glasbilo. Leta 1938 so na Martenotovem elektronskem glasbilu izvajali oratorij »Jeanne d'Arc an Bücher«, nemškega skladatelja Honeggerja. Leto 1942 je svet slišal »Imaginary Landscape« Johna Cagea, katero je izvajal orkester sestavljen iz gongov, konzervnih škatel, elektronskih inštrumentov itd. Leta 1944 so izvajali oratorij v desetih stavkih »Frančišek Asiški«. Pripravil ga je Manuel Rosenthal. Nastopili so: orkester, zbor in Martenotovo električno glasbilo.

Med glasbeno romantiko in elektronsko glasbo je nastal prepad, ki postaja vse širši in globlji. Zanimivo je, da se je tudi v tej glasbi pojavila nekakšna verska vnema. Igor Strawinsky, ki je pobožen pravoslavni kristjan, je na primer napisal: »Glasba se pojavlja kot element, ki nas združuje z našim najbližjim, a tudi najvišjim bitjem, to je z Bogom.« Te njegove besede naj bi ne veljale samo za sedanjost, ampak tudi za bodočnost. Samo tako lahko razumemo Honeggerjev oratorij »Jeanne d'Arc«, igran na Martenotovem električnem glasbilu. Andre Jolivet je napisal v svojem koncertu za Martenotovo glasbilo in orkester: »Izgubljene duše se bodo za vedno združile z božjo ljubeznijo po trnjevi poti«. V svoji skladbi sem naslonil duhovno vsebino svojega dela na elektronski inštrument in jo z njegovo pomočjo postavil nasproti materialnim silam orkestra.

Toda tudi klasični ideal svobodnega glasbenega ustvarjanja se mora podrediti strogemu glasbenemu in svetovljan-

BRUNA PERTOT

Slutnja

Včasih se mi zdi,
da boš zares prišel;
takrat priprem oči
in čakam, čakam,
da ti podam roko.
Ne vem, kje si,
toda nekoč, jaz vem,
te bom med tisoči spoznala
na en sam pogled.
Takrat boš pesem ti
in jaz bom njen odmev,
boš žarek sonca,
a jaz njegov odsev,
boš moje steblo,
a jaz tvoj krhki cvet,
bom ptica jaz,
a ti boš k soncu njen polet.

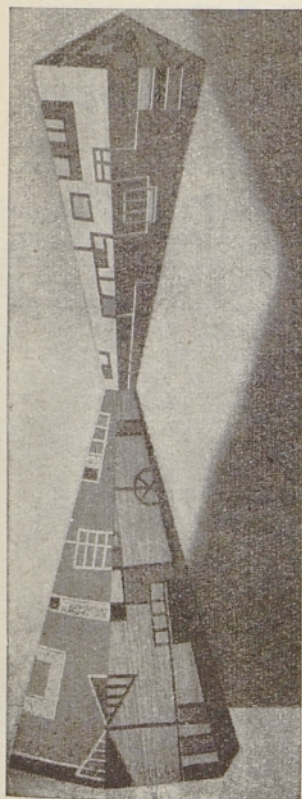
skemu etosu. Aleksander Skrjabin je dejal: »Hočem glasbo, ki teši, ki poje; glasbo, ki je nova kri, novo občutena kretanja, neznani kraj, vedno čuječi ptič; glasbo pestro poslikanih cerkvenih oken; glasbo, ki upodablja konec časov in sedanjosti, glasbo preobraženih teles, božanske in nadnaravne skrivnosti. Melodični ritmični glasbeni izrazi Hindov so po vezani s pozno romantičnim orkestrom in elektronskim Martenotijevim glasbilom. To je združitev človeškega in božanskega erosa. Ameriški skladatelj Percy Granisger, Busonov učenec, je leta 1937 tako-le podal bistvo nove glasbe. »Ko sem bil star deset ali dvanajst let, sem v svoji fantaziji slišal nekaj, kar bi imenoval prosto glasbo, glasbo, ki ni hlapčevsko vezana na tonovske lestvice, ritem in na harmonije. V njej se glasovi svobodno gibljejo, podobno kot ptice v zraku in ribe v vodi. Točno in polagoma se spreminjajo, tako po višini kot moči, prav tako kot v naravi. Sedaj pišem partituro za šest tereminov, to je Thereminovih elektronskih glasbil. Z njimi bi rad izrazil svoje hotenje.«

Ta na novo pridobljena prosta glasba je povzročila pravi kaos. Toda navzlic kaosu, navzlic tavanju po temi, je bila v Kölnu ustanovljena »Kölnska šola«, kjer so zgradili elektronsko glasbilo »Non plus ultra«, stroj, ki proizvaja vse mogoče zvoke in šume.

Da, človek si je s svojim razumom ustvaril stroj, ga je častil in mu je zapel himno. To himno je zložil iz samih zvokov in šumov svojega novega božanstva. To je glasba o stroju. Imenujemo jo pa konkretna glasba.

Toda človek je šel še dalj. Ustvaril si je elektronsko glasbilo, ki naj bi nadomestilo sedanji orkester in ga končno popolnoma izpodrinilo. To glasbo, ki prihaja iz elektronskega stroja, imenujemo elektronsko glasbo.

V času, ko se je sodobna tehnika preselila iz mehanike v elektronsko, stoji sredi med obema skladatelj 20. stoletja. Umetnik sredi tehnike, sam tehnik sredi umetnosti. Pod njegovo taktirko se usmerjajo elektroni in pojejo slavospev novim časom. Ali pa bo ta glasba ustrezala človekovi potrebi o sprostitvi duha ali ne; z drugo besedo, ali bo ples elektronov v ceveh res lahko dvignil tudi našega duha — to bo pokazala šele bodočnost.

Lojze Spacal: Mesto in čas
(plastika v lesu) 1954

Ta skrivnost je velika; jaz pa pravim: v Kristusu in v Cerkvi (Ef 5, 32). — Krščanska družina temelji na Kristusu samem. Zato je mogel veliki apostol Pavel primerjati zakonsko ljubezen z ljubeznijo, ki jo ima Kristus, učlovečena Beseda, do svete Cerkve: »Možje, ljubite svoje žene, kakor je tudi Kristus Cerkve ljubila (Ef 5, 25). V tem je veličina in vzvišenost krščanskega zakona. Veliki apostol je strmé obstal pred njim, pred »veliko skrivnostjo«, ki jo je Kristus povzdignil v zakrament. Temelj zveze, ki jo skleneta zakonca, naj bo vedno le medsebojna ljubezen. V starih časih so v imenu svojih otrok sklepali zakonske zveze dostikrat kar starši, ki so gledali predvsem na premožnost in uglednost. V tem je bilo sicer zdravo jedro, saj je zanesljiva gmotna podlaga važen temelj družine, kakor pravi že ljudski pregovor: »Revščina not, ljubezen pa ven.« Vendar so šli naši stari v tem predaleč, ker so ljubezen povsem zanemarjali. Ljubezen, prava, globoka ljubezen rada vzdrži tudi kljub gmotnim težavam; še važnejša pa je v poznejših letih, ko mladost izgine in se mož in žena ne le po telesu, ampak dostikrat tudi po značaju močno spremenita. Če ljubezen takrat ne vzdrži in v obeh tudi ni potrebne npravne moči, gresta mož in žena vsaksebi. To doživljamo dan na dan. Prava ljubezen pa traja do smrti in čez: »Silna kakor smrt je tudi ljubezen,« pravi sveto pismo. Prava zakonska ljubezen pa vodi tudi k pravi ljubezni do Boga, saj je vsa človeška ljubezen le iskra iz žarečega morja božje ljubezni. Ženin in nevesta, ki stopita pred duhovnika in izgovorita zaobljubo zakonske skupnosti, si drug drugemu sama podelita zakrament svetega zakona. Tedaj se zgodi čudež — Kristus sam vzdigne njuno zvezo v nadnaravo. S tem se lepo ujema blagoslov na koncu poročne maše: »Bog bodi z vama in On naj dopolni svoj blagoslov nad vama, da bosta videla otroke svojih otrok do tretjega in četrtega rodu, potem pa uživala večno življenje brez konca.«

FELICITA VODOPIVEC

NAŠI OTROCI

(Dalje)

Silni napor se mu je kljub vsemu izplačal, zganil je v njem nove sile, to se pravi, materialnemu užitku roke v ustih, je sledil interes višje vrste: duševno doživetje. Pa glej, komaj se mu je to skrajno naporno delo dobro posrečilo, že naleti na svojega prvega nasprotnika: svojo mater. Videla je namreč otrokovo prizadevanje in mu je hotela pomagati, v največ primerih pa mati brani otroku devati roko v usta. Uspeh? Otrokova ustvarjalna sila je bila okrnjena. Roka v ustih je otroku bolj postranskega pomena, njemu je mar le uspeh njegove prve samodejavnosti. Ne smemo se torej čuditi, če se ob tako grenkem spoznanju otrok, poln svete jeze, spusti v jok. Kdo bi mu zameril? Toda mali kričar ne vrže tako hitro puške v koruzo. Če mu stokrat preprečimo devati roko v usta, bo vztrajal, dokler je ne bo vtaknil nemoteno in brez težave. Ko se mu to posreči, mu igrice ne bo nudila nobenega užitka več, tedaj jo bo sam od sebe opustil in začel prijemat v roke kaj drugega. V novi tehniki se bo toliko časa vadil,

Drui korak med delauce

Zalostno dejstvo je, da se zelo pogosto mlad človek nikakor ne more posvetiti tisti obrti, do katere čuti veselje, kakor hitro dovrši kako strokovno ali nižjo srednjo šolo, bi šel rad v kako obrt, o kateri je že dolgo sanjaril. Ker pa te ne more dobiti, sprejme sleherno mesto v obrti ali industriji, ki se mu nudi. Največkrat pa so krivi tudi starši sami, ker bi radi, da bi otrok čimprej prišel do kruha. Kaj jih briga, ali otroku prija delo ali ne, glavno je, da dela. Tudi se ne zanimajo, ali je prišel otrok v dobre roke izkušenega mojstra, ki bi res skrbel za njegov strokovni napredek, ne pa ga izrabljaj za domača dela. Saj tudi zakon o obrtih zahteva, da mora mojster vajenca v strokovnem oziru brezhrebno pripraviti za bodoči poklic, toda kjer ni tožnika, tudi ni sodnika. Odvisno je pač od dobre volje obrtnika samega in njegove vesti.

Vajenec mora dobiti takega gospodarja, pred katerim bo imel ugled glede na njegovo delo. Videti mora, da dela njegov mojster po naprednih strokovnih principih in da ima voljo spraviti še vajenca do tega, da bi si pridobil čim več strokovnega znanja in spretnosti. To je prav gotovo zelo potrebno, ker je boj za obstanek tudi pri obrtništvu tako velik, da morejo uspevati le tisti, ki so v strokovnem oziru najboljše. Taki obrtniki pa bodo lahko vzgajali tudi dober naraščaj.

Vajenci se morajo v smislu zakonskih določil posvetiti samo delu, za katerega so se odločili in jim dober gospodar tega tudi ne bo kratil. Če torej dobijo starši takega mojstra, pri katerem bo njihov otrok v strokovnem oziru videl in poskusil vse to, kar današnji čas zahteva od obrtnika in njegovih izdelkov, potem so dobili to, kar je treba, in rekli si bodo lahko z mirno vestjo, da je otrok v strokovnem pogledu v dobrih rokah.

Na kaj bo še treba paziti? Predvsem je treba paziti, da mojster z vajencem lepo postopa. S tem ni rečeno, da ga ne sme kaznovati, če je to potrebno. Saj je namen sleherne kazni poboljšanje otroka. To vedo tudi starši sami in tudi drugi vzgojitelji. Le neredko pa se dogaja, da se mojstri kakor tudi pomočniki radi poslužujejo telesne kazni in to marsikdaj brez pravega povoda. Zdi se, kakor da je vajenec v podjetju pravi »grešni kozel«, nad katerim se vsi znašajo. Tako nevezgajno postopanje sčasoma posurovi mladega človeka in ga napravi upornega in zakrknene. Pomisliti je treba, da mlademu človeku najbolj zagreni življenje neumestna in prestroga kazen. Tak vajenec tudi sam ne bo nikoli uvideven in dobrohoten mojster.

IVAN TEUERSCHUH

Zdravnik o noricah in o lišaju na koži

Norice — varičele — prištevamo med najbolj nalezljive otroške bolezni. Vzrok te bolezni so drobcene klice, ki jih ne moremo opaziti z mikroskopom, ter jih prištevamo med takozvane viruse. Domnevajo, da se okužimo z virusom skozi usta in skozi nos, torej po dihalnih organih. Virus se prenese odtod v kri in po krvi do kože in sluznic, na katerih se pokažejo mehurčki, ki so značilni za to bolezen. Virus je torej prisoten na koži in na sluznicah, kjer ga najdemo v mehurčkih. Norice se prenašajo od bolnih na zdrave neposredno — direktno. Toda od okuženja pa do prvih bolezenskih znakov poteče nekaj časa; ta takozvana inkubacijska doba traja od 10 do 25 dni, v večini primerov pa je inkubacija dolga dva tedna. V tem času ne čuti bolnik nobenih motenj. Nato se pokažejo prvi bolezenski znaki, ki niso značilni za to bolezen. Takoj za njimi se pojavijo po telesu in na sluznicah mehurčki z najprej prozorno, nato pa motno, skoraj gnojno tekočino, dokler se ne posušijo.

Varičele niso nevarne. Prav tako le poredko izzovejo kake komplikacije. Pred noricami se nikakor ne moremo ubraniti, odnosno jih ne moremo na noben način preprečiti. Ubranimo se jih samo tako, da nimamo nikakih stikov z bolniki, to pa je včasih nemogoče prav zaradi dolge inkubacijske dobe. V tej dobi bolnik lahko okuži že druge, čeprav sam nima še nobenih bolezenskih znakov.

Kar se tiče zdravljenja, drži, da nimamo še nobenega zdravila proti noricam. Moremo pa mnogokrat ublažiti določene motnje za časa obolenja. Za noricami zbolijo najpogosteje otroci od drugega do šestega leta. Ker tožijo, da jih srbi, in se praskajo, moramo srbež nujno omiliti s praški, ki z njimi posipljemo kožo. Praskanje moramo preprečiti še posebno pri majhnih otrocih, zato da ne pride do okuženja po drugih gnojnih klicah. Antibiotična sredstva nič ne pomagajo proti tej bolezni. Uporabljajmo jih le v primeru komplikacij, če pride do okuženja po drugih bolezenskih klicah. Na splošno pa pri noricah niso potrebna prav nobena zdravila.

OMAČIM KROVOM

Navadni lišaj zelo pogostoma zajame kožo na vratu. Za navadni lišaj je značilno, da je simetričen, saj pri istem človeku zajame isto kožno površino na desni in na levi strani telesa, da je pogostoma kroničen, to je dolgotrajen, in da zelo srbi. Pojavi se lahko v različnih oblikah. Imamo namreč lahko obliko ekcema: koža se vname in je zaradi tega rdečkasta, vendar na nji ni opaziti drugih sprememb. Pravega vzroka ekcema ne poznamo. Mislimo pa, da navadni ekcem lahko nastopi zaradi prebavnih motenj in pogostoma zaradi raznih dražljajev, ki delujejo bodisi od znotraj ali pa od zunaj. Ekcem ne uvrščamo med nalezljive bolezni, ker je pravzaprav nenalezljivo kožno vnetje. Moram pa pripomniti, da je zdravljenje navadnega lišaja precej nevhvaležna naloga. Ne poznamo namreč še nobene načina zdravljenja, pa tudi ne sredstva, ki bi bilo učinkovito v vseh primerih navadnega lišaja. Po zdravljenju ekcema svetujemo raztopine mazila, ki jih devamo na bolno kožo, nato zdravila, s katerimi skušamo zmanjšati občutljivost organizma za določene dražljaje in istočasno priporočamo nekatere omejitve pri hrani. Vendar zdravljenje ni vselej uspešno. Tudi če ekcem izgine, ne moremo nikoli preprečiti, da bi se ponovil.

Dr. MILAN STARC

Spomeniki zdravega slovenstva

Ne objavljamo slike stare slovenske hiše morda zato, da bi hoteli reči, naj ostanejo naši domovi kot nekoč: široki, močni zidovi, ganki pred hišo, težke stopnice, velike sobe, ograjena dvorišča in podobno. S tehničnim napredkom, z izpopolnitvijo stavbarstva in s celotnim napredkom postajajo tudi naše hiše udobnejše, praktičnejše, lepše.

Ali vendar — pogledjte dom na sliki. Čeprav se vam morda zdi že danes zastarel, pa je bil vedno le trdnjava živega slovenstva. Med tistimi zidovi in na dvorišču je zvenela samo slovenska beseda. Pred hišo in v hiši je odmevala samo naša pesem — in kako so jo pela in vriskala slovenska srca! Tam na pragu smo sedeli, ko nam je mati sklepala roke v molitev in nas učila prvega pogovora z Bogom, učila izgovarjati mu prve prošnje. Tu so živele stare navade.

Oziramo se v te domove — te stare priče slovenstva. Moderniziramo stavbe in smotrnejše delimo prostore. Toda pazimo, da ne bomo pregnali iz njih izročila očetov. Lepo je imeti svoj lastni dom. Blagor mu, kdor ga ima in ni samo najemnik. Dajmo mu, kjer je mogoče slovensko podobo in ohranjajmo v njem slovensko izročilo. Povsod na obali, na Krasu, tik za morjem ... Potem bo v njem vladala tudi sreča in bo plaval nad njimi božji blagoslov.

dokler je ne bo popolnoma obvladal. Ko je to doseženo, je njegov interes izčrpan in stremljeva za novimi dogodivščinami.

Od genijalnosti matere pa je odvisno, da v takem ozračju medsebojnega zaupanja razširi svojemu otroku obzorje interesov, kakor zgoraj povedano, kar ji bo prav prišlo zlasti ob odstavitvi. Kdor se bavi z otroško higieno ve, da je nasilno odstavljen otrok revček skozi vse življenje. In že tedaj si išče primerne zadoščenja v drugotnih tipičnih užitkih, n. pr. ob drgnjenju gotovih delov telesa i. dr. Utemeljeno je tudi mnenje psihologov, ki pravijo, da se otrok v takih okoliščinah zateče k sesanju prstov na rokah in pozneje se pa loti grizenja nohtov. Velika slast, s katero se otrok zagriže v sesanje prsta in množina energije, ki jo tam osredotoči, nam govore o notranjem konfliktu otroka, ki je bil zapostavljen v svojih naravnih psiholoških potrebah.

Blagodejni učinek za нравstveno osebnost otroka in za njegovo družabno ekspanzivnost je v jedru ves zapopaden v pravilnem razumevanju njegovih psiholoških potreb zlasti v tej dobi.

IN UMSKI RAZVOJ

Umski in telesni razvoj otroka je že v prvih mesecih tesno povezan z njegovo težnjo po osvajanju, neprestani dejavnosti in novih doživetjih. Vsak posrečen poizkus je zanj vir velikega veselja in pogon za nove podjetnosti, ali pa obratno. Zdi se, da otroku res ni toliko do te ali one stvari, srečen je predvsem, da more sprostiti obilje svoje duševne in telesne energije, pri čemer ugotavlja vedno nove možnosti.

PODZAVESTNA DEJAVNOST

Pade mu, recimo, iz rok žlica: ropot! Oho, kaj pa je to? Primerjali bi ga lahko znanstveniku-raziskovalcu, svoje ugotovitve namreč ponavlja še in še. Delo na novem področju ga vsega prevzame, in naravnost rajsko je blažen, če so pri taki zaposlitvi deležni užitka še drugi čuti, n. pr. sluh! Za svoje eksperimente potrebuje seveda pomoč matere ali drugega družinskega člana (za pobiranje žlice). Zelo verjetno pa se take telovadbe odrasel član družine kmalu naveliča, in bo žlico enostavno privezal nekam za stol. Nova okoliščina bo razočaranemu otroku velika uganjka, a ne bo odnehal, raje bo svoja raziskovanja usmeril drugam. Na vrvici privezano žlico prime trdno v roko in pri tem čisto slučajno zadene z njo ob stol. Živjo, žlica je zopet zaropotala, nekoliko manj sicer in bolj na kratko, pa vendar! Z velikim navdušenjem nad to iznajdbo se otrok loti novega vežbanja in kmalu že mojstrsko udriha z žlico po stolu. Zares, kdo bi mislil, da je svet tako zanimiv!

Na žalost pa je tudi otrokova zemeljska sreča kratkotrajna in novi konflikti z materjo so vedno mogoči. Sredi najlepšega udrihanja pride namreč vedno tista zlata mamica, prekine muziko in da otroku namesto žlice gumijasto igračo. Tu jo imaš! Kaj pa zdaj?

Najbolj pogumnemu znanstveniku bi ob takih zaprekah upadel pogum. Pa je naš mali bratec modrejši in pogumnejši od svojega starejšega in izkušenega brata. Si bo že kako pomagal.

ZATEMNITI PASTERNAKA!

Vsevolod Kočetov, glavni urednik Literaturnaje gazete je izdal roman »Bratje Jeršovi«. Z njim je hotel ta pravoverni teoretik med drugim dokazati, da so boleštni intelektualci kot sta Dudincev in Pasternak brez vsake koristi in da je treba iskati prave stebre sovjetske družbe med tovarniškimi delavci. Tako je dobil roman »Bratje Jeršovi« izrazito protitelesno ost, česar sicer vsega navajeni sovjetski literarni svet ni mogel sprejeti brez mrmranja. Najslabši osebnosti novega romana sta seveda tipično intelektualni — lažni voditelj, ki hoče na vsak način napraviti kariero, in študent medicine, ki ima pod vtisom alkohola najbolj nesramne politične govore. Seveda ga drugi, partiji zvesti študentje zavržejo in mu dokažejo, da je vso svojo modrost črpal ponoči iz radijskih oddaj »Glasa Amerike« in »Svobodne Evrope«. Ena od najbolj slabih oseb v romanu, ki se je le zaradi kariere vtihotapila v partijo, a je v srcu revizionist, se značilno imenuje Orleancev, s čemer je že na zunaj prikazan kot zahodnjaški buržuaj. Po drugi strani pa je vzgledni izumitelj imen »Iskra«, po časopisu, ki ga je svoj čas izdajal Lenin. Kočetov skuša v prikazovanju nekaterih mladih umetnikov, ki jih vpleta v dogajanje romana, dokazati, da so vsi umetniški individualisti, čeprav se železno držijo partijske linije. V potu svojega obraza se avtor trudi nadalje dokazati, kako nevarno je okuženo razumništvo. Zato je postavil svojo zgodbo v leto 1956, ki je bilo zaradi dogodkov na Poljskem in Madžarskem izredno težko za partijo in v katerem se je po pisčevih besedah najlepše pokazalo, kako težko se je zaneesti na razumništvo.

Da bi napravili za »Brate Jeršove« primeren reklamo in knjigo napravili za bestseller, so v naglici sklicali zborovanje moskovske podružnice novo ustanovljenega Združenja književnikov. Pa že pri tem sicer tako poslušnem poslušalstvu je prišlo do ostrih kritik dela vplivnega pisca. Tudi razni veliki časopisi so objavili ostre kritike. Skratka, tudi sovjetsko razumništvo se je mnogo bolj zanimalo za Pasternakov primer kot za idealne fante Kočetova, za katere avtor trdi, da »raje pozabijo svoje žene kot plavže.«

F. O.

IGOR SENTJURC:

»GEBET FÜR DEN MÖRDER«

Pri založbi Kindler v Münchnu je izšel roman z naslovom »Gebet für den Mörder« — Molitev za morilca. Napisal ga je Igor Sentjunc. Igor Sentjunc je Slovenec. Spadal je k skupini mladih slovenskih pisateljev, ki so se predstavili pred leti s knjigo »Novele treh«. Sentjunc je bil četrti med njimi, a malo pred izidom knjige je odšel iz Jugoslavije in tako je izšla knjiga brez njegovih novel. Sentjunc se je ustalil v Münchnu in izdal omenjeni roman v nemščini. V romanu »Molitev za morilca« je zajel Sentjunc snov iz madžarskega upora leta 1956. Mlad človek, Mark Varkas, pride v Budimpešto z name-

Na teh ježah ga je spremljal navadno samo hlapec Auer. Ta je bil tudi edini človek razen Secundine in malega Boruta, s katerim se je lahko Magona včasih malo razgovorila. Gorazdova mati je postala sicer prijazna z njo, a govorili sta le malo, ker je bila starka molčeča in ker nista znali jezika druga druge. Auer ji je prinašal divjačino, ki jo je vlovil Gorazd v gozdovih, in prihajal v kuhinjo jest, kadar se je nudi v Starem trgu. Lomil je sicer kaj trdo latinščino, vendar sta se razumela. Začudila se je, ko ji je povedal, da je Langobard, in ker se je tudi sama naučila malo langobardsko v času, ko so Langobardi gospodarili v Celeji, sta se včasih pogovarjala tudi v njegovem jeziku. Stari je bil vesel, da je našel nekogar, ki se je zanimal zanj, in je rad pripovedoval svoje dogodivščine z vojnih pohodov v mladosti in pozneje s Slovenci nad Obre, na katerih je spremljal svojega gospodarja, Gorazdovega očeta. Še rajši pa je pripovedoval zgodbe z lova. Bil je otroče vesel, kadar je pohvalila njegovo spretnost, ko ji je prinesel kako ptico, zajca ali srno in s ponosom povedal, da je to on ulovil.

»Zakaj pa nisi pobegnil iz ujetništva, če si lahko vedno tako prosto hodil okrog kot zdaj?« ga je nekoč vprašala.

Stari Langobard je zamahnil z roko. »Kvinor!«

»Kako?«

»Ženske! Ne vem, zakaj, a slovenske ženske so mi vse preveč ugajale. Nisem pa nisem mogel proč. Vedno je bila kakšna vmes. Zdaj pa sem star, moje življenje gre h koncu in kakšen pomen bi še imel beg zame? Morda v tem, da bi umrl v prostosti? A smrt je edina, ki ne dela razlike med svobodnimi in nesvobodnimi.« je grenko pristavil.

Magoni se je smilil in mu je rada dala kak priboljšek.

Še bolj je osamela, ko je nekega jutra prijezdil Pribina po Secundino in jo odpeljal s seboj. Jokaje sta se objeli, vendar je bilo videti, da Secundina rada gre z mladim Slovencem. Magona ga je že poznala, ker je prihajal obiskovat Secundino, in ni je bilo strah za deklet. Strah pa je je bilo osamljenosti, kateri se je znašla po njenem odhodu. Bilo je skoro hujše kot tiste prve dni v ujetništvu. Ostal ji je le otrok. Strastno ga je stiskala k sebi in tudi Borut se zdaj skoro ni več ganil od nje, kakor da se nagonsko boji, da bo tudi ona odšla od njega, kakor je odšla vesela Secundina. Malček jo je že kar dobro razumel, če mu je govorila po latinsko, in zdaj ga je začela še bolj pridno učiti. In z vsako latinsko besedo, ki jo je ponovil za njo, se ji je zdelo, da je bolj njen.

Prej sta spali s Secundino skupaj v isti sobici, otrok pa pri svoji babici. Zdaj pa si je Magona izprosila od stare, da je lahko spal otrok pri njej. Imel je svojo posteljico, a vendar ga je v nekakem nagonskem strahu rajši jemala k sebi. Preden sta zaspala, sta se igrala na tleh in na njeni postelji. Deček je vriskal od navdušenja, ko sta posnemala zajčka, ki skače po polju, ali si metala blazine. Srečni otroški vrisk in deklški smeh sta odmevala po hiši in Gorazd je mnogokrat tiho stal kje v bližini in poslušal.

Če je bil gori na svojem posestvu ali pa če je bil na lovu, je pohitel, da je ni zamudil. Skrit v temi je poslušal, kako je otrokov vrisk zatonil v zaspanosti, in nato je slišal, kako počasi, že zelo zaspano, a vendar jasno in z veseljem je ponavljal za Magono neznane latinske besede. Razločil je le nekatere: ... Maria ... mater dei ... angelus tutor ... spiritu sancto ... Skoro noben ni vedel pomena, a čutil je, da pomenijo nekaj lepega, ker delajo njegovega otroka srečnega in veselega ... V njih je bila neka ču-

dovita poezija, ki jo je njegovo srce občutilo, kot rahel dih iz daljave, a pamet je ni mogla dojeti. In tudi trudil se ni, da bi jo dojel. Bilo je dobro tako, kakor je bilo. Nekoč ga je stari vrač, ki je nekaj slišal, posvaril, naj ne pusti, da bi laška krščenica učila dečka moliti svojega Boga. A Gorazd ga je nahrulil naj molči in naj se briga za svoje zadeve. Bil je tihem ponosen, da bo znal njegov otrok več kakor drugi. Znal bo latinsko... razumel bo tuje, učene ljudi, ko bo velik... In skoro z zavistjo in s tajno željo, da bi jih tudi sam razumel, da bi prodril v njihovo skrivnost, je tiho ponavljal neznane latinske besede, ki jih je monoton ali s svojevolumnimi smešnimi poudarki ponavljal otroški glasček v spalnici.

In potem je Magona pela otroku, vse dokler ni zaspal, pela mu je čudne, mile pesmi, od katerih ni razumel niti besedice razen imen Jezus in Marija. Bile so nežne pesmi, polne hrepeneja, kakršne so odmevale včasih tudi iz čudne hišice, v kateri so staronaseljenci in laški ujetniki iz Celeje včasih darovali svojem bogu. Bil je preponosen, da bi bil stopil vanjo, četudi je bil radeveden, kakšna je notranjost krščanskega svetišča in kakšen je tisti njihov bog. Toda njihove pesmi so bile prijetne in blagovzvočne, da so dolgo zvenele v ušesih in morda še bolj v duši. Bilo mu je, kot da hude tudi v njegovem srcu čuden, mül in znan odmev; imel je občutek, da bi moral razumeti, kaj pomenijo, da bi moral ujeti pomen hrepenenja in veselja, ki so ga izražale, a vendar le ni mogel uganiti, četudi se je zdelo tako lahko.

Ko je tako večer za večerom stal v poletni temi in poslušal tiste besede in pesmi iz spalnice, so se mu tako vtisnile v spomin, da jih je znal kmalu na pamet in jih tiho ponavljal z otrokom vred ter nehote glasneje ponovil besedo, pred katero se je deček ustavil, ker se je ni mogel spomniti ali ker mu je bila pretežka.

Magona je rada govorila latinsko, rajši kakor keltsko, čeprav je bil oče keltski Noričan. Toda pesmi je pela skoro samo keltske, kakor se jih je naučila v otroških letih od matere v cerkvi. In tako je pela malemu keltske uspanke in vse druge pesmi, ki jih je znala, mile, melodijozne pesmi, ki si jih je deček lahko zapomnil in jih kmalu pel z njo. Včasih sta zapela tudi pesem o Mariji božji pomočnici v človeški stiski, ki jo je pela tisto zadnjo noč starka v cerkvi, preden so Slovenci vdrlí v Celejo, in takrat so ji vedno živo stopili pred oči grozni dogodki tiste noči, da se ji je začel glas tresti in je skrila glavo pod odejo ter zajokala.

»Zakaj jokaš, Gona? Se bojiš?« je začudeno spraševal deček in jo božal po licih in lasih.

Stiskala ga je k sebi in mu zatrjevala: »Nič mi, nič. Prst me boli!« Tedaj ji je deček vneto popihal prst in morala se mu je v solzah nasmejati in ga potolažiti, da je nič več ne boli. Potem je zadovoljno in pokojno zaspal, in z njegovim toplim, ljubim telescem ob sebi je tudi ona kmalu zadremala. Bilo ji je, kakor da jo to drobno, toplo otroško telo varuje pred vsem hudim, kar prežnanjo iz teme, in da je kakor neprestopen jez med njo in vsemi nesrečami, s katerimi ji grozita sedanjost in bodočnost.

»Kakor iver na rečnih valovih je«, je pomislila Magona, »če jo še tako premetavajo, ostane vedno na vrhu in le še bolj živo plesava.«

»Sicer pa tudi ni pretrpela toliko hudega kot jaz«, je razmišljala dalje. »Njej niso ubili očeta in tudi zaročenca ni izgubila. Pravzaprav ga je našla... Jaz pa sem izgubila oba...«

Solze so ji silile v oči in da bi jih Secundina ne opazila v svitu ognja, se je obrnila proč in si jih skrivaj obrisala.

Toda kot da bi Secundina brala njene misli — in to se je med njima že prej mnogokrat zgodilo, morda zato, ker sta bili od mladih nog vedno skupaj — je pretrgala svoje čebljanje, s katerim je hotela tudi svojo bivšo gospodarico razvedriti, in je vprašala:

»Bogve, kje je zdaj gospod Erik.« To vprašanje si je zastavljala skoro vsak večer, da bi napeljala Magono na lepše misli.

nom, da bi ubil komunističnega generala Kopatsa. Sentjunc odrine splošno zgodovinsko dogajanje tistih dni bolj na rob, obširno pa popisuje usodo skupine posameznikov, ki jo določajo splošni tokovi dogajanja in osebni motivi. Dejanje romana je postavljeno v dni, ko je upor že zlomljen in je konec vsakega upanja. Vse se dogodi v nekaj dneh in nočeh. To je roman o velikih spremembah v ludeh, do katerih bi najbrž ne bilo prišlo, če bi ne bil izbruhnil upor, pravi kritik v švicarskem tedniku »Die Weltwoche«, ki je tudi mnenja, da je to najboljši umetniški prikaz madžarskega upora. Kritika v tem švicarskem tedniku je zelo pohvalna.

Dodanih ji je nekaj biografskih podatkov o avtorju, v katerih je rečeno: Igor Sentjunc se e rodil leta 1927 v Sloveniji in je bil med drugo svetovno vojno mobiliziran od Nemcev kot pomočnik v letalstvu. Dezertiral je k Titovim partizanom, kjer je postal kljub svoji mladosti podčastnik. Leta 1945 je pristopil h komunistični mladini, leta 1947 pa je šel k vojakom. Pozneje je postal časnikar v Ljubljani. Leta 1952 je potegnil z Djilasom in šel čez leto dni ilegalno čez mejo. Zdaj živi kot svobodni pisatelj na Bavarskem. To je njegov drugi roman. j.

NAŠA BRAZDA

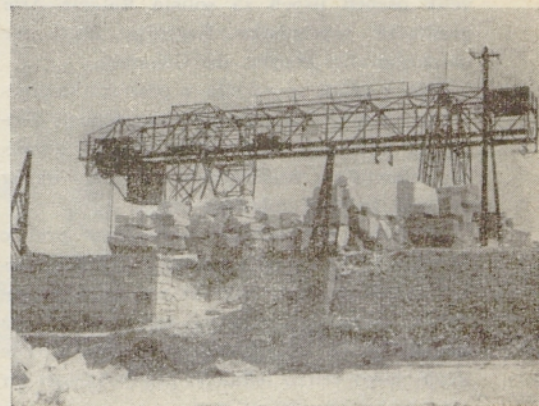
Cankarjeva založba v Ljubljani je ustanovila novo knjižno zbirko z naslovom »Naša brazda«. Njen namen je, da bi reševala pred pozabo in predstavljala mlademu rodu posebno značilne pripovedne spise iz preteklosti, domala pozabljená dela, ki so vredna novega natisa. Mnogi starejši pisatelji so bili po vojni potisnjeni v ozadje, če jih niso uvrstili v zbirko »Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev«, ker drugih starejših del niso ponatiskovali.

Kot prva knjiga zbirke Naša brazda sta izšli dve povesti Vladimira Levstika, in sicer »Gadjé gnezdo« in »Zapiski Tine Gramontove«. Za tisk je pripravil knjigo avtor sam, toda zakasnila se je tako, da je pisatelj prej umrl.

O MODERNEM GOSPODARSTVU

V Celovcu je izšla knjiga dr. Vinka Zwitterja »Kaj naj vemo o modernem gospodarstvu«. Na 107. straneh razpravlja pisatelj o raznih gospodarskih in socialnih vprašanjih naše dobe s pogledom na zgodovinska izhodišča. Razprava je pisana živo, stvarno in zanimivo v zelo lepem in barvitom jeziku. Služila bo kot šolsko čtivo in študijsko gradivo. Ob priliki bomo opozorili na posamezna poglavja v tej, res zanimivi knjigi.

P.

Nabrežnski kamnolom

Pogled na Devin
izpod borov

GLEDALIŠČE

ZIVLJENJE ZA CARJA

Velik in mogočen uspeh je doživela 30. januarja opera Glinke: »Življenje za carja«. Izvajanje te opere pomeni ponos umetniške višine tržaškega gledališča, slavnega dirigenta E. Kurtza, ki je opero dirigiral, zborovodje A. Fanfanija, scenografov ter celotnega pevskega kompleksa. Seveda pomeni obenem velik osebni uspeh za solista Rafaela Ariè predvsem sopranistke Evgenije Ratti ter mezzosoprana Marine de Gabarain.

Delo v celoti se razvija v pestrem stopnjevanju, slikovitosti prizorov, mogočnosti zbora, do končnega veličastnega prizora množice, duhovnikov, vojščakov in dvorjanov okrog svojega še prav mladega carja.

Občinstvo je predstavo navdušeno sprejelo in prav to predstavlja največje priznanje solistom, mezzosopranistki in vsem izvajalcem sploh, kakor tudi orkestru ter vodstvu tega gledališča, ki je pokazalo s to uprizoritvijo svojo zares veliko tehnično pripravljenost ter umetniško sposobnost.

D. J.

»Ne vem.«

»Mnogokrat moram misliti nanj. Morda pa ga boš še videla, gospodarica, in boš še srečna.« Tudi te besede je že mnogokrat ponovila.

Magona ni odgovorila. Čutila je v njih sočutje in spet so ji prišle solze v oči.

»Ne verjamem, da te bo zapustil, če je...«. Secundina je umolknila, ker se ji je zareklo. »Če... je srečno ušel, kar je skoro gotovo.«

»Če je še živ, si hotela reči.«

Nihče je ni nadziral, nihče priganjal k delu in lahko je šla, kamor je hotela. Gorazdova mati ji je zdaj zaupala in ves dan ni prišla pogledat, kaj dela. Lahko je hodila tudi ven in njeno edino razvedrilo, odkar ni bilo Secundine, je bilo v tem, da je vzela vsako jutro dečka za roko in sta šla v cerkev, nato pa sta počasi odhodila tržno ulico in si ogledovala razstavljeno blago. Trg sicer še zdaleč ni bil tako živahen kot prej v Celeji, videti je bilo mnogo manj blaga in tudi ne tako lepega, vendar pa je bil za malčka to pravi paradiz in tudi Magono je ta jutranji sprehod razvedril. Najbolj jo je razveselilo, če je zagledala med prodajalci kak znan obraz iz Celeje. Nekateri ujeti Celejčani, ki so znali kako obrt, so se že rešili ujetništva in si kupili prostost. Zdaj so že prodajali na stojnicah svoje izdelke. Začudila in razveselila se je, ko je nekega dne zagledala tam tudi kiparja Aureliusa Avitusa. Sedel je na stolčku in gnetel veliko kepo ilovice, pred seboj na tleh pa je imel razstavljeno lončeno posodo in tudi nekaj kipcev. Razveselil se je, ko jo je zagledal.

»Pozdravljena Magona, Caputusa Cupititanusa hči!« je rekel.

»Pozdravljen, Aureljus Avitus. Vesela sem, da te spet vidim.«

»Tudi jaz, gospodična! kako sem vesel, da te vidim živo in zdravo... Sicer pa so mi že povedali, da si tukaj pri slovenskem poveljniku za... da mu varuješ otroka. Ali je to njegov otrok? Hej, kako ti je ime, mali?«

»Borut«, je rekel deček.

»Kaj, ali razume po naše?« se je začudil kipar.

»Malo že«, se je nasmehnila Magona.

»Si pa res priden fantič«, ga je pohvalil kipar in mu podaril lončenega petelinčka. Pokazal mu je, kako je treba piskati nanj, in deček je začel ves blazen piskariti, da je bilo veselje.

»Zdaj moram izdelovati tele stvari, če hočem živeti«, je pokazal kipar na lončeno posodje in igrače. »Slabi časi so to za umetnike, slabi. A zate bom izdelal kak lep kip, gospodična. Vesel sem, da te spet vidim. Tu ni nič zate«, je pokazal na kipe živali in igrače, ki jih je imel razstavljene. »Izdelal ti bom lep, velik kip.«

»Hvala. Dober si, Aurelius Avitus. Rada bi imela kip božje matere z Detetom.«

»Dobila ga boš, gospodična. Najlepsi kip, kar sem jih kdaj izdelal.«

Tudi drugi Celejčani med prodajalci so jo spoštljivo pozdravljali, kakor nekdane čase, kakor da je še vedno imenitna gospodična, hči najuglednejšega trgovca in voditelja, ne pa sužnja. Po časi so jo spoznali tudi drugi prodajalci in jo začeli še oni prav tako spoštljivo pozdravljati. Med njimi se je raznesel glas o tem, kdo je bila in njena lepota in dostojanstvo sta jih osvojila.

Včasih po službi božji v cerkvi, ki so jo pustili Slovenci nedotaknjeno, sta šla obiskat diaconusa Justinisa in mu nesla kak priboljšek, ki ga je Magona prihranila zanj. Bil bolehen, a če je le mogel, je še prišel v hram božji, da je maševal, nato pa je sprejemal ljudi, ki bi bili radi od njega kak nasvet ali tolažbo. Za vsakogar je znal najti prijazno besedo in v časih je bilo dovolj, da je položil človeku prijazno svojo roko na glavo in ga blagoslovil, pa se je počutil olajšanega. Magone se je vedno razveselil.

(Dalje)

ANTON MELIK: „JUGOSLAVIJA“

Anton Melik, profesor zemljepisa na ljubljanski univerzi, je izdal spet obširno monografijo **Jugoslavija**, zemljepisni pregled.

Melikova knjiga je sestavljena iz štirih delov. V prvem delu, ki nosi naslov Geografski značaj enote, je avtor orisal površje, njegov sestav, geomorfološka svojstva, podnebne in vodne razmere, prst in rastje, prirodo in človeka. V teh poglavjih je avtor nazorno in znanstveno temeljito predstavil mnogovrstno in zanimivo razgibanost tal, ki jih sestavljajo Alpe, Kras, Karpati, Balkan in druga gorstva. Obdelal je tudi potek naselitve teh krajev.

Drugi del: Oris velikih geografskih predelov Jugoslavije — govori o primorskem, nižinskem ali panonskem ter gorskem predelu. Pri vsakem predelu je avtor podal njegove značilnosti, ki jih je ponazoril s slikami in zemljevidi. Tretji del ima naslov Jugoslavija kot gospodarska enota. Prikazal je gospodarske panoge v posameznih delih in njihovo skupno izpopolnjevanje. V zadnjem delu so obdelane posamezne republike po značaju ozemlja, gospodarstva in prebivalstva. Ta del bo za preprostejšega bralca najprivlačnejši, saj ga bo otipljivo seznanil s Slovenijo, Hrvaško, Srbijo, Makedonijo in drugimi republikami. Spoznal bo v bistvenih potezah značaj ozemlja, gospodarstvo in sestav prebivalstva.

Na to knjigo se je pripravljala Anton Melik od leta 1921 dalje. Že takrat je namreč izdal prvi del Jugoslavije, ki jo je v naslednjih dveh letih dokončal. Delo je vzbudilo toliko zanimanja, da je bil potreben že leta 1924 ponatis. Sedanja izdaja je torej že tretja, vendar je tako predelana in razširjena, da jo lahko smatramo za novo delo. Melik spada med največje slovenske zemljepisne strokovnjake in je s tega področja napisal celo vrsto knjig.

Martin Jevnikar

Taka je Pokljuka vsako zimo

VELIKONOCNI SPORED

Prazniki nalagajo radijskemu vodstvu, kakor tudi izvajalcem naše postaje velike naloge. Omenili smo, kakšen lep odmev so imele zadnje božične oddaje v bližnjih in daljnih vaseh in mestih. Že je pred vrati Velika noč. Že iz našega pregleda oddaj, ki seveda ne more biti popoln, saj nam bi vzel preveč prostora, vidimo, da bo imel Velikonočni praznik poseben poudarek v programu.

Posebej opozorimo na dramo Kristusovega življenja, V času obiskanja. To je novi slovenski pasijon v dramski obliki, kakor ga je napisal pred leti in v knjigi izdal prvi igralec ljubljanskega narodnega gledališča, Edvard Gregorin.

Vprizarjanje pasijona je pri Slovencih že davna tradicija. Segajo od Skofje-loške procesije O. Romualda do predstava na prostem in v prosvetnih domovih. Slovensko poklicno gledališče ga je vsa leta pred vojno igralo v Drami z velikim uspehom. Pisatelj sam je vedno režiral in igral vlogo Kristusa.

Letos igra naš Radijski oder to delo. Morda ne pride na radiu predstava do takega barvitega in mogočnega izraza kot je prišla na odru, vendar se zdi, da bo oddaja vendar zadovoljila velik del poslušalcev. Pri izvedbi nastopa okoli 30 igralcev.

PREGLED

VELIKONOČNIH PROGRAMOV

VELIKI PETEK, ob 11.30: »Trenutki na križu«;

ob 19.00: »Sveta dežela in njeni lju-dje ob Kristusovi smrti« (M. Javornik).

ob 21.00: »V času obiskanja«, radijska drama o Kristusovem trpljenju. Napisal E. Gregorin, igra Rad. oder.

VELIKA SOBOTA, ob 11.30: »Tri Michelangelova snemanja s križa«;

ob 16.00: Franc. S. Finžgar in njegovo »Sveto jutro«;

ob 18.00: »Žarek sonca«, rad. pravljica, igra Rad. oder;

ob 21.00: »Vergerij« (Miran Jarc), odlomek dram. pesnitve; izvaja RO.

VELIKONOCNA NEDELJA, ob 17.00: »V času obiskanja« (E. Gregorin), ponovitev;

ob 21.00: »Velikonočne pesmi«.

VELIKONOCNI PONEDELJEK, ob 10.00: Predavanje: »Velikonočne igre in običaji« (dr. Metod Turnšek);

ob 19.00: »Tržaška velika noč pred 50. leti« (prof. Jože Peterlin).

VAŽNEJŠE ODDAJE

VSAK DELAVNIK

Svetnik dneva (dr. L. Škerl), takoj po otvoritvi. **Poročila** ob 7.15, 8.15, 13.15, 14.15, 20.15, 23.15. **V svetu kulture** (Fr. Jeza) ob 12.45. **Dnevni pregled tiska** ob 14.30. **Šport** (B. Pavletič) ob 20.00. **Misel na lahko noč** (St. Raztresen) ob 24.

VSAKO NEDELJO

Začetek oddaje ob 8.00. **Kmetijska oddaja** (dr. I. Baša) ob 9.00. **Prenos sv. maše** iz cerkve sv. Justa ob 10.00, vmes pridiga g. P. Sorlija. **Vera in naš čas** (St. Zorko) ob 12.00. **Kdo, kaj, kaj...** kronika sedmih dni v Trstu (M. Volčič) ob 13.00. **Radijski vestnik** (M. Volčič) ob 19.00. **Šport** ob 20.00. **Nedelja v športu** (B. Pavletič) ob 22.00.

Glasba po željah: vsako nedeljo, torek in petek ob 13.30.

TEDEN OD 1. DO 7. MARCA

• **Nedelja. Radijski oder** — ned. ponovitev: Uporni pelikan (E. Bassano, - N. Konjedic) ob 17.00. — **Pesniki in njih stvaritve**: Taras Hrihorovič Ševčenko (M. Jevnikar) ob 21.00.

• **Ponedeljek. Radijska univerza**: Iz življenja tujih ptičev — Lirorepec (T. Penko) ob 18.00. — **Pisani balončki** (K. Suhadolc) ob 19.00. — **Opera**: (Monjuszko): »Halka«, ob 20.30. — **Koncert viol.** Vicarija: Mozart, Paganini, ob 18. **Mala literarna oddaja** po drugem dej.

• **Torek. Z začarane police**: Zakaj rastejo vetrnice ob gozdu (Iv. Cegnar) ob 18.00. — **Utrinki iz znanosti in tehnike** ob 19.00. — **Postno predavanje**: Kesanje, pogoj za spravo z Bogom (V. Žerjal) ob 21.00. — **Obletnica tedna**: Zaželen Mandžurija (B. Mihalič) ob 22.00 uri. — **Simfonični koncert** Trž. filh.: Cherubini, Beethoven, ob 22.15.

• **Sreda. Radijska univerza**: Poklicna usmeritev - delovne sposobnosti in nagnjenja (L. Volpicelli - M. Kržičeva) ob 18.00. — **Zdravstvena oddaja** (dr. M. Starc) ob 19.00. — **Radijski oder**: Hasanaginica (M. Ogrizovič - A. Funtek), tragedija v 5. dej., ob 21.00.

• **Četrtek. Z začarane police**: Zakleti kraljevič (Z. Kafol) ob 18.00. — **Šola in vzgoja**: Zakasneli poklici (Iv. Teuerschuch) ob 19.00. — **Postno predavanje**: Zakrament božjega usmiljenja - sv. pokora (Jože Kučič) ob 21.00. — **Radijska zgodba**: Potovanje na mesec, 16. slika (Ch. Chilton - M. Javornik) ob 21.30.

• **Petek. Radijska univerza**: Življenje starih Egipčanov - Ob večeru življenja (dr. I. Artač) ob 18.00. — **Širimo obzorja**, oddaja za šolsko mladino: Tržaški gradovi - Sv. Just (D. Stoka) ob 19.00. — **Poslednji dnevi slovenskih književnikov**: Dragotin Kette (M. Jevnikar) ob 22.00. — **Koncert** pianistke M. Tipo: Schumann, ob 18.10.

• **Sobota. Novelist tedna** (M. Jevnikar) ob 16.00. — **Oddaja za najmlajše**: Žena povodnega moža (R. Rudan - S. Martelanc) ob 18.00. — **Sestanek s poslušalkami** (M. Prepeluh) ob 19.00. — **Teden v Italiji** ob 20.30. — **Dramatizirana zgodba**: Sovražnik žensk (R. Wilkinson - B. Mihalič) ob 21.00.

TEDEN OD 8. DO 15. MARCA

• **Nedelja. Radijski oder** — ned. ponovitev: Othello (Shakespeare - Župančič) ob 17.00. — **Pesniki in njih stvaritve**: »Sapho« (A. Rebula) ob 21.00.

• **Ponedeljek. Radijska univerza**: Iz življenja tujih ptičev - Tukan (T. Penko) ob 18.00. — **Pisani balončki** ob 19. — **Opera**: W. Mozart: »Figarova svatba«, ob 20.30. — **Mala literarna oddaja** po 2. dej. — **Koncert** basista Žarka Cvejiča: Samospevi Topaloviča, Ceja in Jenka, ob 18.10.

• **Torek. Z začarane police**: Uganka (E. Martinuzzi) ob 18.00. — **Utrinki iz znanosti in tehnike** ob 19.00. — **Postno predavanje**: Obhajilo (St. Janežič) ob 21.00. — **Obletnica tedna**: 80 let rojstva Alberta Einsteina (M. Javornik) ob 22.00. — **Koncert** Trž. filh.: Levi, Skrbabin, ob 18.10.

• **Sreda. Radijska univerza**: Sposobnosti in osebnost, ob 18.00. — **Zdravstvena oddaja** (dr. M. Starc) ob 19.00. — **Radijski oder**: Življenje (G. Zorzi - M. Javornik), igra v 3. dej., ob 21.00.

• **Četrtek. Z začarane police**: Pravljica o trobentici (M. Polak) ob 18.00. — **Šola in vzgoja** (Iv. Teuerschuh): Angleška šola danes (Cv. Skok) ob 19.00. — **Postno predavanje**: Mašniško posvečenje (dr. J. Vodopivec) ob 21.00. — **Radijska zgodba**: Potovanje na mesec (C. Chilton - M. Javornik) ob 21.30. — **Simfonični koncert** ork. beneškega gled. La Fenice, ob 18.10.

• **Petek. Radijska univerza**: Življenje starih Egipčanov - Zadnji dom (dr. I. Artač) ob 18.00. — **Širimo obzorja**: Vzgoja v zgodovini - Francija, kralj. mode (S. Rebec) ob 19.00. — **Poslednji dnevi slovenskih književnikov**: Josip Murn (M. Jevnikar) ob 22.00. — **Koncert** pianista Pavla Sivica, ob 22.15.

• **Sobota. Novelist tedna** ob 16.00. — **Oddaja za najmlajše**: Vesela očala (Rudan - Martelanc) ob 18.00. — **Sestanek s poslušalkami** ob 19.00. — **Teden v Italiji** ob 20.30. — **Dramatizirana zgodba**: Sanja Hyhlick in prijatelji (Saša Rudolf) ob 21.00.

TEDEN OD 16. DO 22. MARCA

• **Nedelja. Radijski oder** - ned. ponovitev: Pierrot, uslužbenec v loteriji (E. Cavacchioli - Konjedic), veseloigra v 3. dej., ob 17.00. — **Pesniki in njih stvaritve**: »Jože Pogačnik« (J. Peterlin) ob 21.00 uri.

V MESECU MARCU

• **Ponedeljek. Radijska univerza:** Iz življenja tujih ptičev - Kačar (T. Penko) ob 18,00. **Nato Strauss:** Sonata za čelo in klavir v F-duru. — **Pisani balončki** ob 19,00. — **Opera:** O. Respighi: »La Fiamma«, ob 20,30. — **Mala literarna oddaja** po 2. dejanju.

• **Torek. Z začarane police:** Starček in siromašen kmet (Z. Kafol) ob 18,00. **Nato Gershwin:** Koncert v F-duru. — **Utrinki iz znanosti in tehnike** ob 19,00. — **Postno predavanje:** Kako se duhovniško posvečenje pokaže v našem življenju (L. Šuštar) ob 21,00. — **Obletnica tedna:** Pred 240. leti je Trst postal svobodno pristanišče (M. Pavlin) ob 22. ločitve zakona po kanonskem pravu:

• **Sreda. Radijska univerza:** Stara in nova psihotehnika ob 18,00. — **Zdravstvena oddaja** (dr. Milan Starc) ob 19. uri. — **Radijski oder:** Hlapci (Iv. Cankar) - avtor tromesečja, drama v 5. dejanjih, ob 21,00.

• **Četrtek. Oddaja za najmlajše:** Sv. Jožef v legendi in običajih (D. Štoka) ob 11,30. — **Radijski oder:** Novo zlato (S. Giovaninetti - Mlekuž), veseloigra v 2. dej., ob 17,00. — **Postno predavanje:** Družinsko življenje kot posledica zakramenta sv. zakona (L. Šuštar) ob 21,00. — **Dramatizirana zgodba:** Potovanje na Mesec (Ch. Chilton - M. Javornik), zaključek, ob 21,30.

• **Petek. Radijska univerza:** Problem ločitve zakona po kanonskem pravu Cerkvene sodnije in zbirke postav (dr. Jakob Ukmar) ob 18,00. — **Širimo obzorja:** Gradovi na Tržaškem: Muhov grad (D. Štoka) ob 19,00. — **Poslednji dnevi slovenskih književnikov:** Ivan Cankar (M. Jevnikar) ob 22,00. — **Samospeve** Raunika, Lajovca, Pavčiča in Adamiča poje Janez Lipušček, ob 22,15.

• **Sobota. Novelist tedna** ob 16,00. — **Oddaja za najmlajše:** Prišla je pomlad (N. Rudolf) ob 18,00. — **Sestanek s poslušalkami**, ob 19,00. — **Teden v Italiji**, ob 20,30. **Dramatizirana zgodba:** Rdeči mak (M. Javornik) ob 21,00.

TEDEN OD 22. DO 28. MARCA

• **Nedelja. Radijski oder** — ned. ponovitev: Kralj (Caillavet in R. de Flers - Mlekuž), veseloigra v 4. dej., ob 17,00. — **Pesniki in njih stvaritve:** Nikolaus Lenau (J. Tavčar) ob 21,00.

• **Ponedeljek. Radijska univerza:** Iz življenja tujih ptičev - Vrtinar (T. Penko) ob 18. **Nato pianist Darko Lukič:** Pintarič: Fantasiae..., Vandekar: Barcarola, Ritratti, Cipsa: Rondò. — **Pisani balončki**, ob 19,00. — **Opera:** G. Verdi: »Aida«, ob 20,30. — **Mala literarna oddaja** po 2. odmoru.

• **Torek. Z začarane police:** Sreča v nesreči (M. Polak) ob 18,00. **Nato Bar-**

tok: Bauernlieder, Čajkovski: Francesca da Rimini. — **Utrinki iz znanosti in tehnike**, ob 19,00. — **Postno predavanje:** Sveto maziljenje (St. Zorko) ob 21,00. — **Obletnica tedna:** Pred 100 leti so začeli graditi Sueški prekop (B. Mihalič) ob 22,00.

• **Sreda. Radijska univerza:** Poklicna usmeritev - Nova izbira ob 18,00. — **Zdravstvena oddaja** (dr. M. Starc) ob 19,00. — **Radijski oder:** Brezčasneži (Rovetta - Jevnikar), igra v 3. dej.

• **Četrtek. Z začarane police:** Velika noč v naši vasi (Iv. Cegnar) ob 18,00. **Šola in vzgoja:** Požrtvovalnost v družini (Iv. Teuerschuh) ob 19,00. — **Postno predavanje:** Zakramenti pritečeje iz Srca Jezusovega (dr. I. Vodopivec) ob 21,00. — **Poslednji dnevi slovenskih književnikov:** France Prešeren (M. Jevnikar) ob 22,00.

• **Petek. Brezobvezno:** Trenutki na križu, ob 11,30. — **Radijska univerza:** Problem ločitve zakona po kanonskem pravu: Rota Romana in signatura apost (dr. J. Ukmar) ob 18,00. **Nato Bianchi:** Commiato; **Mozart:** Sonata. — **Širimo obzorja:** Sveta dežela in njeni ljudje ob Kristusovi smrti (M. Javornik) ob 19,00. — **Radijski oder:** V času obiskanja (E. Gregorin), 8 postaj trpljenja Gospodovega, ob 21,00.

• **Sobota. Brezobvezno:** »Tri Michelangelova snemanja s križ«, ob 11,30. — **Novelist tedna**, ob 16,00. — **Oddaja za najmlajše:** Zarek sonca (L. Peterlinova) ob 18,00. — **Sestanek s poslušalkami**, ob 19,00. — **Teden v Italiji**, ob 20,30. — **Dramatizirana zgodba:** Vergerij (M. Jarc), odlomek dram. pesnitve, ob 21,00.

TEDEN OD 29. DO 31. MARCA

• **Nedelja. Radijski oder** — ned. ponovitev: V času obiskanja (Edv. Gregorin), 8 postaj trpljenja Gospodovega, ob 17,00. — **Velikonočne pesmi** (V. Beličič) ob 21,00.

• **Ponedeljek. Velikonočne igre in običaji** (M. Turnšek) ob 10,00. — **Oddaja za najmlajše:** Brez dela ni jela (A. Rustja) ob 11,30. — **Radijski oder:** Učenež žlahtnosti (F. M. de Mello - L. Rehhar), veseloigra v 3. dej., ob 17,00. — **Tržaška velika noč** pred 50. leti (J. Peterlin) ob 19,00. — **Opera:** Smetana: »Prodana nevesta«, ob 20,30.

• **Torek. Z začarane police:** Zvezdice in nebesne ovčice se igrajo (M. Kitek) ob 18,00. — **Utrinki iz znanosti in tehnike**, ob 19,00. — **Obletnica tedna:** Stoletnica rojstva Washingtona Irvinga (M. Javornik). — **Skrjanc:** Sonetni venec, kantata v 3. delih - ork. slovenske filharmonije, dirigira Samo Hubad, ob 21,15. — **Umetnost in življenje**, ob 22.

CANKAR: HLAPCI

S tem delom je osrednje Slovensko narodno gledališče gostovalo v Pragi, v Parizu, na Poljskem, v Rusiji in je doseglo velika priznanja. Kadarkoli pa je bilo na domačem repertoarju, je bila predstava naravnost kulturni praznik.

Ko Radijski oder pričenja priprave za to delo, se bliža drami z veliko skrbjo, da bi ji mogel dati res čim lepšo podobo. Obenem pa z velikim veseljem in srečo, da more oživljati te slike.

PONAVLJANJA

Vse postaje ponavljajo kake oddaje, tako seveda tudi naša. Vendar pa bi želeli, da bi bil izbor teh del bolj kritičen. Marsikaj je staro, ni po umetniški vrednosti dobro in pogosto tehnično zelo slabo. Mislimo, da bi bilo dobro tiste starejše posnetke izločiti.

POSTNA PREDAVANJA

bodo trajala še ves čas do Velike noči. Opozarjamo na ta razmišljanja, ki jih pripravljajo naši teologi.

POSLEDNJI DNEVI SLOVENSkih KNJIŽEVNIKOV

spada nekako v isti okvir resnih postnih predavanj. Prof. Martin Jevnikar s skrbnostjo preiskuje naša literarna poglavja in prav za post se mu je strnila misel na poslednje dni življenja naših ustvarjalcev. V večernih predavanjih nam govori o tem.

VERA IN NAS ČAS

je odaja, ki jo lahko poslušamo vsako nedeljo ob 12. uri. Kot slišimo, jo ljudje precej poslušajo. Ali ne bi lahko kdaj pisali, kaj vam je všeč in česa si želite.

VASE ŽELJE IN MNENJE

Sploh bi radi radijski sodelavci, da bi kdaj izrazili svoje mnenje o oddajah. Tudi če vam kaj ne ugaja. Pišite!

ALI SPLOH VESTE, KDO VAM GOVORI?

Pod tem geslom objavljamo slike naših stalnih napovedovalcev in napovedovalcev. Vsak dan jih slišimo, a jih ne vidimo.

Za napovedovalci bomo objavili še fotografije drugih radijskih sodelavcev.

Naš napovedovalec
Marijan Slokar

Nemogoči sestanek

DANILO LOVREČIČ

Dragi bralec! Jaz in moja duša, srce ne, ker je predano, verjameva v vse mogoče stvari. Verjameva v strahove, vile (ne gnojne), palčke, leteče krožnike, verjameva celo, da profesorji ne vedo, kaj je maščevanje, v pravljice, ki jih prinašajo časopisi, v dvojezičnost. V vse čudeže torej, a ne verjameva v eno! V to namreč, da bi se moglo to, kar bom spodaj napisal, v resnici dogoditi. Pravim v resnici, ker v šaljivi obliki se je res zgodilo. Da! In sicer na pustni torek v gostilni »Grmada«. Postalo nam je dolgčas in ko je nekomu šinilo na misel, da bi improvizirali dramo, smo se hitro vsi navdušili. Vsakdo si je izbral znano tržaško ali netržaško osebo, ki jo je hotel predstavljati, se z masko, ki smo jih imeli na razpolago napravil podobnega njej in smo začeli. Dame in nenastopajoči so služili kot občinstvo. In po tem dogodku sem napisal dramo, ki jo bo naša mlada neodvisna antifašistična odrska skupina uprizorila, čimprej bo imela kaj denarja. Morda že prihodnjo nedeljo, če bomo zmagali na Totocalcio.

(Drama v enem dejanju. Nastopajo znane osebe. Soba za goste v gostilni. Ko se zastor odgrne, so v sobi vse osebe, ki se pogovarjajo.)

PROF. ROŽIČ, ravnatelj klasične gimnazije v Gorici: (Stopi proti oknu, ga odpre in pogleda ven. Nato reče proti ostalim:) Rosi!

PROF. VINKO BELIČIČ: Bom moral domov, dokler je dan! Ponoči in po dežju je sitno!

NEZNANA OSEBA: Prof. Beličič, Vas bom jaz zapeljal s svojim avtomobilom. Prej mi pa napravite majhno uslugo! Vi poučujete v razredu, kjer spi moj sin, zato mi boste vedeli povedati, če je res takšen osel, kot se zdi po spričevalu. Poslušajte kakšno spričevalo mi je prinesel domov! Sloven. 4, Italij. 2, Lat. 3, Filozof. 3, Zgodov. 2, Matemat. 4, Prirodop. 3, Ris. 2, Zgod. umetnosti 1, Telovadba 4, Verouk 6, Vedenje 10! Seveda ker spi! Takšnega spričevala ne podpišem!

PROF. BELIČIČ: Potrpite, saj bodo natisnili druga!

NEZNANA OSEBA: Vi se lahko norčujete, seveda! Ko bi pa videli, kaj je povzročilo pri nas doma to spričevalo! Pravi pekel je pri nas!

BORIS PAHOR: Tudi onstran pekla so ljudje!

GOSPOD VRŠAJ: Poročila!

GOSPOD PETER FLANDER: (Misli, da je spregovoril gospod Ado Lapornik. Zato ga vpraša:) Kako?

GOSPOD ADO LAPORNIK: Ne vem, jaz vodim oddelek za predavanja.

GOSPOD PETER FLANDER: Svetogorska Kraljica!

REŽISER BABIČ: Bogue, če bo uspel moj film!

PROF. PAVLE MERKU: Meni ugaja Sofija Loren!

GOSPOD PETER FLANDER: To so posvetne stvari!

GOSPOD STANISLAV RENKO: Ti Rusi bodo meni nič, tebi nič, kratkomalo tiho ustrelili raketo na Luno!

PROF. PAVLE MERKU: To so pa vseмирske stvari!

PROF. AVGUST ČERNIGOJ (proti gospodu Jožetu Deklevi:)
Šestdeset! In še šestdeset!

GOSPOD JOŽE DEKLEVA: Sto dvajset!

PROF. AVGUST ČERNIGOJ: Nee! Voščil sem Vam za šestdesetletnico!

GOSPOD JOŽE DEKLEVA: Ah! Hvala!

NEZNANA OSEBA (proti prof. Alojzu Rebuli): »Ne tožim kot sem tožil brezčutnim, trdim več ljudem, kar Kocbeku sem jih naložil, naj jih nosi večno nem!« Se Vam zdijo kaj vredni ti verzi?

PROF. ALOJZ REBULA: Spominjajo na Gregorčiča!

PROF. PETERLIN: Ne, letos ne bomo igrali Matička ob zaključku šolskega leta! Sicer pa je še čas!

PROF. KOS: (Poje in gleda v strop) Ne čakaj pomladi, ne čakaj na maj...

GOSPODICNA NEVA RUDOLF: Oh, spomladi je lepo! Lepi dnevi, sonce, beli oblaki na nebu, morje zeleno in mirno.

GOSPOD MARIJAN SLOKAR: Vremensko poročilo!

GOSPOD PETER FLANDER (misli, da je spregovoril inženir Boris Sancin, zato ga vpraša:) Kako?

INŽENIR BORIS SANCIN: Ne vem, jaz vodim dramski odsek!

GOSPOD DUŠAN JAKOMIN: Gospodje, ali ne bi improvizirali zbor in zapeli?

PROF. KOS: Da! Dajmo!

(Prof Kos začne in vsi pojejo:) Mi bomo šli na zeleno travco, trgat rožce za našo mamco, trgat rožce za našo mamco, našo ljubo mamico...

GOSPA MARIJA BERNETIČ: Brrrrr... kako je mraz!

PROF. BRCE: Ko je meni mraz, igram ping - pong! Pred dnevi sva s Filibertom Benedičem stavila za tistih sto lir in sem zmagal, seveda! In tistih sto lir sem dal za kulturni dom.

NEZNANA OSEBA: In čigav bo kulturni dom?

(Vsi molče. Preteče še nekaj minut in še vedno vsi molče.)

Z A S T O R

J. K.

Pozna jesen

Pri odprtem oknu slonim
in zrem na jesenske kostanje:
List za listom pada,
komaj slišno pada na zemljo.
Tako tudi moje želje, upi
komaj čutno mro
in tonejo v pozabo.
Kmalu srce bo mirno, tiho
kakor je drevo pozimi,
ki spokojno proti nebu
gole veje dviga.

MIRKO MAZORA

Kot zvezda

Milijonov milijon
osončij in zvezd
Ti večno je zvest,
— spoštuje Postavo:
odtod vsa prelest,
ubranost in kras
v zboru neskončnem,
ki siplje Ti slavo
pred Tron.
Da bil bi še jaz
kot zvezda, planet
v plesu vesolja,
saj sem — en svet.

Cecil De Mille

V filmskem svetu je toliko neumno zasebnih dogodkov, za katerimi hlasta sodobni čitatelj, da se je splošni okus in trezna presoja poplitvila. Danes že ni vredna novica pozornosti, če ni kaka filmska zvezda menjala tretjič, četrtič moža.

Zato je človeku toliko bolj žal, da je umrl človek, ki je veroval v zdravo poslanstvo filma in je tudi na tem področju naredil zelo veliko. Mislimo na smrt enega največjih producentov in režiserjev, na Cecila de Milla.

Cecil de Mille je bil začetnik nove vrste filmov z religioznim ozadjem. Bil je star 76 let in je izdelal 70 filmov. Ko je konec januarja prišel s potovanja je čutil nenavadno utrujenost. Počival je nekaj dni, prepričan, da bo kmalu spet prišel z delom. Toda ni bilo tako. Po nekaj dneh je mirno izdihnil.

Večkrat je bil odlikovan — tudi Eisenhower ga je odlikoval — imel je več častnih naslovov, pridobil si je ogromno bogastvo in je predstavljal za »film to, kar Churchill predstavlja za politiko«, kot je nekdo zapisal.

Cecil de Mille se ni nikoli sam pokazal na platnu. Samo v filmu Deset božjih zapovedi je napravil izjemo s tem, da ima v njem uvodno besedo. V filmski industriji je delal od leta 1912. Njegov zadnji film je Razbojnik, ki ga še nismo videli. Obravnava zgodbo slavnega pirata Lafitteja, ki ga predstavlja Jul Brynner.

V Hollywoodu je užival največje spoštovanje. Prenašal je neverjetne napore in se ni bal tudi velikih stroškov, ne izgube časa za svoje velike filme.

Imel je dve vili na Hollywoodskih gričih, dve krasni hiši zvezani z dolgim kristalnim hodnikom. Tu je prebival s svojo ženo Costance Adams, gospo s snežnobelimi lasmi, s katero je preživel 56 let skupnega življenja. Spoznala sta se čisto mlada, ko je Cecil mislil postati še igralec. Bil je človek globoke vere in moralne poštenosti, njegovega zakonskega življenja niso temnili oblaki. Iz njunega zakona so se rodili štirje otroci, dva dečka in dve deklici. Bil je stari oče več vnukov, katerim je znal pripovedovati krasne pravljice. V resnici mu je od vseh naslovov, ki jih je imel malo, najbolj ugajal naziv Pripovedovalec zgodbic. Vse svoje življenje je pripovedoval zgodbe, ker se mu je zdelo važno ljudi ganiti in jih pripraviti do joka.

Zvest temu načelu je iskal sujete za filme v neizčrpni zakladnici, to je v sv. pismu, ki ga je poznal kot redko kdo. V sv. pismu je črpal za svoje velike filme kot so Kralj vseh kraljev, Deset božjih zapovedi, Samson in Dalila... Vse to so filmi, ki so zahtevali ogromno napora, stroškov, časa in poguma, a ob katerih »Mister Cinema« ni nikoli obupal.

Bil je protestantske vere, toda njegovi najboljši prijatelji so bili katoličani. Njegova hiša je bila polna diplom, priznanj in pisem, ki so mu jih pisali škofje in prelati, ki so se posluževali njegovih filmov kot sredstva za apostolat.

Leta 1927 je ustvaril film Kralj kraljev, to je zgodbo Kristusa od rojstva do smrti. To je bil njegov zadnji nemi film. Ko se je v Mehiki leta 1930 začela gonja proti katoličanom, ko je tekla kri katoličanov, je komunistična vlada prepovedala verske obrede, ni pa mogla prepovedati kinopredstav. Prav tedaj je prišel na spored Kralj kraljev. V mraku kinematografskih dvoran so si verniki dajali duška, stiskali so si roke, oči so bile polne solza. To je bila edina tiha verska manifestacija.

Sodiijo, da je Cecil de Millove filme gledalo več kot dve in pol milijarde oseb.

Cecil de Mille je bil po izvoru Nizozemec. Njegova rodina se je iz Haarlema preselila leta 1658 v New Amsterdam, bodoči New York. Temu svojemu izvoru je dolgoval veliko krepot, da je vedno neutrudno iskal pozitivne strani, tudi če je moral postaviti na glavo situacije, ki so se zdele izgubljene.

V odnosu do drugih ljudi, tudi do igralcev in igralk je bil izredno poln razumevanja in prizanesljiv, čeprav je njegovo življenje potekalo brez škandalov.

Za film Deset božjih zapovedi se je dolgo pripravljalo, moral je mnogo potovati, do potankosti je preštudiral vsak prizor. Morda mu je bil prav zaradi tega ta film najljubši. Deset zapovedi je tri tisoč let stara zgodba, ki pa jo lahko apliciramo na današnje življenje. Poleg velikega Mojzesa, ki mu je zelo ugajal, se je čutil čisto majhnega.

Ko je v Hollywoodu za vedno zaprl oči, je ležala ob postelji odprta njegova najljubša knjiga, ki jo je prebiral sleherni večer — sv. pismo. Knjiga je ležala odprta na strani, kjer je nehal brati, ko mu je nehala biti učiteljica in vodnica.

Čudežni otroci v filmu

Kdo starejših se ne spominja filma »The kid« (Razposajenec), v katerem je Jackie Coogan ves svet ganil v ganljivih scenah odiseje zapuščenega otroka. Za tem filmom je nastopil v še mnogo drugih filmih kot glavni igralec. Nato je nenadoma izginil. Danes je okrogel, plešast mož, materialno na prav slabih nogah.

Nič boljše usode, vsaj kar zadeva umetniško stran, je doživela Shirley Temple. S kakšnim navdušenjem so včasih bili sprejeti filmi, v katerih je nastopala čudežna deklica z zlatimi kodrčki. Leta pa beže in 1948. jo vidimo v filmu »Fort Apache«, ki ga je režiral John Ford. »Čudežna deklica« je postala zrela žena in film je doživel polom. Od tedaj smo zvedeli o Shirley le, kadar je rodila novega otroka. Sele v zadnjem času nastopa po televiziji, kjer daje materam nasvete in dela reklamo za kako vrsto mila ali pa otroškega posipalnega praška.

Uspehi teh dveh igralcev so vzpodbudili režiserje, da so začeli iskati nove čudežne otroke. Najbolj se je obnesel Jackie Cooper, vedno razmršen in simpatičen fantiček in Fred Bartholomew, ki je igral glavno vlogo v veliki kinematografski mojstrovini »Capitani coraggiosi«. Poleg teh dveh še Robert Lynen. Toda vsi trije so kljub slavi obmolknili in vse prizadevanje, da bi jih uporabili kot odrasle igralce, opirajoč se na njihovo slavno ime, je klavrno propadlo.

Prišel je na vrsto Mickey Rooney, ki se je edini oddržal, največji zaradi svoje postave in skoraj otroškega izraza obraza, ki je s pomočjo spretnih maske še štiridesetleten z lahkoto igral šestnajstletnike. Naslednica Shirley Temple je bila Margareth O'Brien. Tudi ona danes, kljub ljubki zunanosti ne more več ogreti dvorane.

Stane Sever v slovenskem filmu »Jara Gospoda«

Goriški pevski zbor s svojim dirigentom

GORIŠKA PEVSKA TRADICIJA

Ni slučajno, da so goriški pevski zbori na taki umetniški višini. Njihova pevška tradicija je zelo bogata. Gradili so jo Vodopivec, Bratuži, Doktorič, Terčelj, Komel... sama velika imena na glasbenem polju, ki vodijo do Mirka Fileja, današnjega glavnega glasbenega organizatorja in izrednega pevovodje.

Med goriškimi pevci je zvenel tudi čudovito lep glas pesnika L. Piščanca. Pel je in pisal pesmi.

Ob obletnici njegove smrti se ga spominjamo s pesnitvijo Alojza Kocjančiča.

In pesmi moč! Ne pomniš več?
Dol z Mangarta na Belo Peč
slapovi pravljíčno šume,
v njih pesem, naša zliva se.

In ves svoj rod spoznala sva,
ki tu je tisoč let doma,
rod, ki ga tuji je gospod
preganjal in podil od tod.

Iz bovških, kobariških tal
k Tolmincem, Bricem naju gnal
je skupne govorice glas,
odtod pa na tržaški Kras.

In preko njega sva prišla
na istrska kamnita tla,
ki tja do Savudrijskih skal
obkroža jih Jadranski val.

In prav srčno vzljubila sva,
kar rodnih bratov in sestra
objema sinji naš Jadran,
kar soška in Vipavska stran.

Pogledali smo si v obraz:
trpin si ti, trpin sem jaz,
zapeli in prisegli smo:
»Naj čuje zemlja in nebo!...«

In med to bratsko pesmijo,
omahnil mrtev si v zemljo,
odšel, moj brat, odšel si preč,
odkoder ni vrnitve več. —

Ugasnil plamen je v očeh
in je zamrl na ustnah smeh
in onemel je vsak moj spev
in obnemogel vsak moj gnev.

Čez leta, z mrtvim srcem spet
obidem naš primorski svet,
pridružiš se, spet greva v dne
kot nekdanj v lepih, mladih dneh.

In lep, in mlad in nasmejan,
kot nekdanj spet mi sežeš v dlan,
po rami me potreplješ spet,
ti nepozabni moj poet!

In znova strune sem navil,
po Tvojem srcu sem uglasil,
bom pesmi pel: vse jih poznam,
kar jih izpel še nisi sam.

PRIJATELJU V SPOMIN

Tja na goriška sončna tla,
ko h koklji drobna piščeta
pritekli smo od vseh strani
z vsem hrepenenjem mladih dni.

Bil skraja majhen je naš svet:
do Soče in v zavod spet,
k Vipavi, tja do Mirna, Bilj,
odtod spet zavod je naš cilj.

A ko prišel je mesec maj,
odšli smo srečni v daljni kraj:
na Sabotin, v Trnovski gozd,
tja v Brda, čez solkanski most.

Sem v tistih letih te spoznal
in za prijatelja izbral:
oči kot morje, vitki stas,
posluh brezhiben kakor glas.

Le redkokdaj se fant v dekle
zagleda, kot sem jaz se v te,
le redkokdaj lepoto ima
telesa, uma in srca.

Ni še bilo Ti dvajset let,
ko šel si prvič v gorski svet;
pogumen, zdrav, močan in mlad
sem s tabo šel na pot, moj brat.

In brez cepinov, brez vrvi,
brez gorskih palic mlada kri
vrhunce je osvajala,
se gorskim čarom vdajala.

Kanin, Prestreljenik, Montaž,
Krñ, Viš in Mangart bil je naš,
naš gorski cvet in gorski sneg
in vmes Tvoj mladi vrisk in smeh.

Mnenja o MLADIKI

Spoštovani!

Prejela sem že dva letnika Mladike. Naročam jo tudi za leto 1959. Saj mi je to edina res lepa domača beseda v tem tujem okolju. Upam, da mi boste prvo številko za leto 1959 takoj poslali.

Lepo pozdravljeni

V. K. ZDA

Spoštovan g. urednik!

Pošiljam naročnino za leto 1959. Čestitam Vam k letošnji, naslovni strani Mladike, ki mi mnogo bolj uga-ja kot pa lanska, ker je bližja resničnosti. Ne vem, ali bi sprejeli v Mladiko tudi kak moj prispevek. Imam nekaj »v zalogik«. Morda bi bilo prav, da bi Mladika prinašala tudi vesti iz življenja naših ljudi po svetu, saj smo Slovenci sedaj raztreseni menda že po vseh znanih celinah. Poročila iz življenja razkropljenih bratov nas bodo bolj družila, da se bomo navzlic velikim razdaljam čutili vendar povezane.

S pristrženimi pozdravi

B. P. Nemčija

Ce imate kaj v »zalogik«, kar pošljite! Prav radi bomo objavili, če bo le zanimivo. Enako se obračamo na druge bralce Mladike, da nam pošljejo prispevke iz okolja, v katerem živijo. Tudi če imate kako sliko, ali fotografijo skupin, prireditve, naših domov, razstav in drugih ustvaritev, pošljite! Čim večja bo mreža sodelavcev in bralcev, tembolj bomo vsi zadovoljni in nas bo Mladika povezala, četudi smo na različnih celinah.

Cenjeni gospod urednik!

Rim, 23. II. 1959.

Cestitam, da Mladika tako lepo napreduje. Prepričan sem, da je marsikateremu v podporo in morda celo kačipot na zapleteni stezici življenja. Prilagam skromno vsoto, ki bo seveda le kapljica v primeri z morjem potreb. Ali menite, da format, ki je v mednarodnem svetu naletel na splošno odobritev, pri našem ljudstvu ne bi bil prijazen sprejet? Obilo blagoslova in vztrajnosti pri trdem delu! Pozdrav vsem članom Vaše lepe družine!

Dr. M. J.

Gospod doktor! Lepa hvala za Vaše priznanje in podporo. Prijeten je občutek, da čutimo drug z drugim, čeprav smo raztreseni po tolikih mestih in krajinah. Nasvidenje!

Predragi!

Pri sosedovih sem videl Mladiko. Čeprav je to že tretji letnik, mi oprostite, da nisem vedel zanjo. Obenem s pismom odpošiljam tudi pošto nakaznico z naročnino in mi prosim pošljite prvo številko. Potem pa vse naprej. Kar nerodno

mi je priznati, da sem tako blizu, pa nisem vedel za Mladiko, ki je bila vedno naš hišni gost, ko je še predavnimi leti izhajala v Gorici. Pri naši hiši še hranimo nekaj starih vezanih letnikov. Kar pa ni bilo vezanega, se je na žalost izgubilo. Imate morda na razpolago še kak I. in II. letnik? Rad bi ga naročil, da bi imel vse. Radi beremo mi starejši pa tudi naši otroci pogrešajo domačega branja.

Pišite nam, če nam boste lahko ustregli.

Družina S. Gorica

Družini S. iz Gorice in vsem, ki imajo podobne želje sporočamo, da imamo na razpolago še I. in II. letnik Mladike. Le prve številke prvega letnika nimamo več. Zato so I. letniki nepopolni. Če želite Vam I. letnik vseeno poslati. Drugi letnik pa je popoln. Vsem bralcem pa sporočamo tole: Če morda kje nimajo navade, da bi Mladike spravljali in dali letnik vezati ali ga hranili, bi prosili, če nam lahko odstopite prvo številko I. letnika, da bi tako lahko postregli onim, ki žele imeti popolne letnike.

Uprava

Prošnjo, ki jo imamo do vseh prejemnikov Mladike, ponovno sporočamo: Poravnajte naročnino! Na Tržaškem in po Italiji se poslužite čekovnega računa št. 11/975. Prejemniki v inozemstvu pa se poslužite mednarodne nakaznice, ali pa pošljite v priporočenem pismu.

Dragi prijatelji!

Moram Vam čestitati k Mladiki, vsem, ki se trudite in garate zanjo. Lepe uspehe ste dosegli. Že zadnjič sem sporočil, da sem dobil nekaj novih naročnikov. Naš g. župni upravitelj Leopold Mihelič je dejal, da je trenutno to najboljša slovenska revija. Morda bom dobil še kakega novega naročnika. Spodaj navajam naslove novih naročnikov.

Vaš

M. G.

M. G. je dalj časa prebil na Tržaškem, zdaj pa živi v Združenih državah. Zelo smo veseli, da nds ni pozabil, ampak se več zavzet, ozira med tržaške Slovence. Lepa hvala za nove naročnike! Lepe tržaške pozdrave!

P. S. Zelo bomo veseli, če bodo našli tudi drugi naši rojaki po svetu nove naročnike za revijo. Tako ji bodo omogočili lažje izhajanje.

Literarni pogovori

P. R. Poslali ste eno samo pesem — Ko bor. Ta ni še zrela za objavo. Predvsem manjka pesmi pesniškega jezika in zgoščene misli, ritma in melodije. Celo za prozo je ta jezik premalo knjižen. Poslušajte še enkrat tole: veje svoje okrog in okrog moli —, Pogosto misli ne zaključite v stavku: »Ko bor, ki sredi jase rase in zaman svoje veje razprošira.« In? Ni zaključka! Nič tudi ne pove zadnji verz: In veselo zašumel bi; vas ljubim.

Berite dosti moderne pesnike! In pošljite več pesmi, ne samo eno. Morda je med ostalimi kaj bolj dovršenega.

M. J. Kutuzov. V Vaših pesmih pa je čutiti ritem in melodijo. Sem in tja morda malo zašepa; vendar se zdi, da bi lahko napisali resnično pesem. Skušajte povedati kaj novega. V teh štirih ni kaj posebnega. In vendar nima smisla drugače. Pošljite še kaj. Morda pride tudi od teh kaj malega na vrsto.

U. Vaša črtica je lepa, doživeta in topla. Le preveč abstraktna, da bi bila za našo revijo. Laže bi jo objavili kje drugje. A pošljite kaj drugega — saj veste, kakšen je približno ton naše družinske revije.

Sl. Mesečne noči, šumenje morja in sence borov je vse preveč obrabljen motiv za pesmi. Kdo bo poslušal vedno le vetrček! Povejte že kako misel, ali pa zapojte res melodijo — a biti mora muzika v verzih. To pa še ni.

Koren. Plavž, toda življenje, ne le opis. To je le šolska naloga. Poskusite zajeti problem globlje — med delavci samimi!

Marijan. Da je merilo prestrogo, zato ne pošlješ? In vendar čakam pošiljke, če si res že toliko napisal. Kriterij pa ni tak, da ne bi ti mogel do revije.

Maš. Vračam po pošti razpravo. Pretežka je. Lepa hvala! Ali bi lahko napisali malo bolj poljudno?

Lam. Žal not ne moremo tiskati, ker nas bi to preveč stalo.

Mladi. Da ni mogoče mladim priti v Mladiko — pravite. Ne bi rekel. Napišite nekaj, kar bomo lahko sprejeli še v ta okvir. Seveda pa morete najmlajši sodelovati v Goriškem Pastirčku, večji v Literarnih vajah. Če bi imela Mladika večji obseg, bi imela posebni del za najmlajše, tako pa ni mogoče.

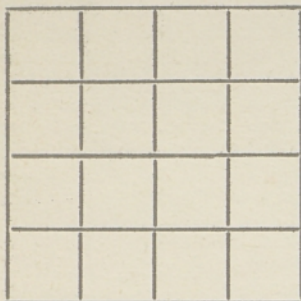
Mar. Božični motivi v Vaših pesmih bodo morali pač počakati do prihodnjega božiča.

D. P. Obljubili ste, da boste popisali svoja doživetja na potovanjih. Besedo!

Vsem. Pošljite čim več, da bo čim večja izbira. Prosim, če bi pisali samo na eno stran. — Hvala!

Jože Peterlin

MAGICNI KVADRAT (25 točk)

V 16 kvadratov vstavi števila od 1 do 16 tako, da dobiš navpično, vodoravno in diagonalno vsoto 34.

VPRAŠANJA (15 točk)

- Kako je bilo ime Verdijevi materi? (Donna Bella, Luisa de Benedicto, Julija Beccaria).
- Kdo je iznašel kolonsko vodo? (Feminiš, Pasteur, Franklin).
- Kateri znani pisatelj je bil ob rojstvu slep? (Karl May, Alessandro Manzoni, Jack London).
- Kje je bil prvi cerkveni vesoljni zbor? (Kalcedon, Nikeja, Efez).
- Katera jama na svetu je najdaljša? (Postojnska, Mamut, Landarska).
- Kateri slap je najmočnejši po količini vode? (Niagara, Sete Quedas, Viktorija).
- Katero nogometno moštvo je kdaj premagalo nasprotnika z najvišjim rezultatom? (Real Madrid, Arboath, Juventus).
- V kateri zvezni državi je bil rojen Abraham Lincoln? (Texas, Indiana, Kentucky).
- Kdo je bila Rosa Raimondi? (Garibaldijeva žena, mati, hči).
- Kje leži najsevernejše mesto na svetu? (Kanada, Rusija, Norveška).
- V kateri državi popijejo največ mleka? (Danska, Nizozemska, Island).
- Katera igralka je ustvarila najboljši lik Device Orleanske? (Ingrid Bergman, Greta Garbo, Gina Lollobrigida).
- Koliko vrst živali so odkrili do danes? (480.000, 512.000, 382.000).
- Kje je nastal jiu-jitsu? (Kitajska, Japonska, Mongolija).
- Kateri narod poje največ krompirja? (Irci, Nemci, Francozi).

PREŠERNOVA PROGLAVA (5 točk)

- Od železne ceste
- Ribič
- Glosa
- Ležora
- Abecedarju
- Ravnikarju

Katera Prešernova pesem je še bila na oporedu?

POSETNIČI (20 točk)

IVAN GRODNIK

Kaj je ta mož po poklicu?

Slepa Tina

Iz katere dežele je ta revica?

PREMIKALNICA (10 točk)

M O P E D I
R I S A T I
O R G L A R
O R J A K I
N A Z I V I

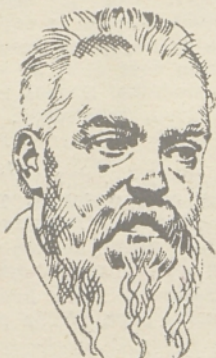
Premakni besede tako, da dobiš navpično tri velika mesta!

TEZAK RACUN (15 točk)

Neki polž pleza na zid, visok 7 m. Vsak dan prepleza 4 m, ponoči pa gre dol za tri metre, tako, da dejansko prepleza le 1 m na dan. V kolikih dneh bo prilezel na vrh zidu?

SPOZNAVAJ SLOV. KNJIZEVNOST (10 točk)

Čigava podoba je to?

KAKŠNA JE TVOJA GLASBENA IZOBRAZBA? (10 točk)

Ali veš, kateri skladatelj je to?
Katera kompozicija je njegova?

REŠITVE IZ ZADNJE ŠTEVILKE

KRIZANKA. Vodoravno: 1. polom; 5. okus; 8. otok; 9. obad; 11. tek; 12. ukor; 13. po; 14. EC; 15. orel; 16. pot; 17. Ural; 18. sili; 19. etan; 20. zopet; 21. opal; 22. atleti. Navpično: 1. potek; 2. otec; 3. lok; 4. o. k.; 5. obol; 6. kar; 7. ud; 9. okel; 10. potiti; 12. uran; 13. polet; 15. oral; 16. pipe; 17. uta; 18. sol; 19. ep; 20. ZT.

SPOZNAVAJMO NASO LITERATURO. Tekst se pravilno glasi: Josip Jurčič se je rodil na Muljavi pri Stični leta 1844, umrl pa je leta 1881 za jetiko. Spadal je med mladoslovce. Zasnova je zbornik Mladiko. Njegovo najboljšo delo je Deseti brat. Napisal je Slovencem prvo žaloigro in prvi roman.

VSTAVLJALNICA.

K I L O M E T E R
K O P A L N I C A
K L O B A S I C A
K O L E D A R J I
K O P R I V N I K
K O R A K A N J E
K R A V A R I C A

VREMENSKI PREGOVOR. Če se svečnica jasno zdani, zima še dolgo trpi. — Ključ: česen, Trst, dolg, jajce, zima, pevec, šola.

POSETNIČA. Kriminalist.

VPRAŠANJA. 1. 11; 2. Benetke; 3. 15. junija 1925; 4. Antonio de Curtis; 5. Mehika.

Ugankarsko stran je pripravil Matjaž Schart